

TC ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

ÖZGÜL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ TANISI ALMIŞ
ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİ İLE ÖZGÜL ÖĞRENME
GÜÇLÜĞÜ TANISI ALMAMIŞ ÇOCUKLARIN
EBEVEYNLERİNİN DUYGU DIŞAVURUMLARI VE
ANKSİYETE DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

ÖZLEM BÜYÜKÇAKMAK

YRD.DOÇ.DR.CEMAL ONUR NOYAN

İstanbul, 2015

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış çocukların ebeveynleri ile Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış çocukların ebeveynlerinin duygu dışavurumları ve anksiyete düzeylerinin karşılaştırılması” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

02.11.2015

Özlem BÜYÜKÇAKMAK

İmza

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK
(İNSAN ÜZERİNDE YAPILAN)ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

SAYI: B.08.6.YÖK.2.ÜS.0.05.0.06 /2015 / 92

13 Nisan 15

Sayın Yrd. Doç. Dr. Cemal Onur Noyan
(Özlem Büyükçakmak)

Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun 10 Nisan 2015 tarihinde, 04 No.lu toplantısında değerlendirmeye almış olduğu "Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Almış Çocukların Ebeveynleri ile Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Almamış Çocukların Ebeveynlerinin Duygu Dışavurumları ve Anksiyete Düzeylerinin Karşılaştırılması" adlı araştırma projenizin etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Yrd. Doç. Dr. Cumhuri TAŞ
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar
Etik Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

Bilimsel Etik Sayfası	i
Tez Kabul Formu	ii
Bilimsel Etik Kurul Formu.....	iii
Önsöz/Teşekkür	vi
Özet.....	vii
Summary.....	viii
Kısaltmalar / Simgeler Listesi.....	ix
Tablolar Listesi.....	x
Ekler Listesi.....	xi

BİRİNCİ BÖLÜM : ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER..... 1

1.1.Problem Cümlesi.....	3
1.2.Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Tanımlar.....	4

İKİNCİ BÖLÜM- KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR..... 6

2.1.Özgül Öğrenme Güçlüğü	6
2.2.Duygu Dışa Vurum.....	10
2.2.1.Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Almış Çocukların Anne veya Babalarının Duygu Dışa Vurumları ve Konu İle İlgili Araştırmalar.....	14
2.3.Anksiyete Kavramı Ve Genel Bakış	19
2.3.1.Anksiyete Bozukluğunun Tanısı ve Tedavi Yöntemleri	22
2.3.2.Anksiyete ile İlgili Yapılan Araştırmalar	14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM : YÖNTEM.....27

3.1.Araştırmanın Modeli.....	27
3.2.Evren ve Örneklem.....	27
3.3.Veri Toplama Araçları.....	28
3.3.1.Sosyodemografik Veri Formu.....	28
3.3.2.Berkeley Duygu Dışavurum Ölçeği.....	28
3.3.3. Beck Anksiyete Ölçeği.....	29
3.4.Araştırmanın İşlem Yolu.....	29
3.5.Araştırmada Kullanılan Veri Analizi Teknikleri	29

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR..... 31

4.1: Örneklemi Oluşturan Bireylerin Sosyo-Demografik Özellikleri.....	31
4.2: Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumlu Dışa Vurum Arasındaki Farkın Karşılaştırılması.....	32
4.3: Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumsuz Dışa Vurum Arasındaki Farkın Karşılaştırılması.....	32
4.4: Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Dürtü Şiddeti Arasındaki Farkın Karşılaştırılması.....	33

4.5: Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş ve Konulmamış Çocuğa Sahip Anne Veya BabalarınAnksiyete Düzeyleri Arasındaki Farkın Karşılaştırılması.....	34
4.6: Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş Çocuğa Sahip Anne Veya BabalarınAnksiyete Düzeyleri Arasındaki Farkın Karşılaştırılması	35
4.7: Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş Çocuğa Sahip Anne Veya BabalarınBerkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Dürtü Şiddeti Puanları Arasındaki Farkın Karşılaştırılması.....	37
4.8:Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş Çocuğa Sahip Anne Veya BabalarınBerkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumlu Dışa Vurum Puanları Arasındaki Farkın Karşılaştırılması.....	40
4.9: Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş Çocuğa Sahip Anne Veya BabalarınBerkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumsuz Dışa Vurum Puanları Arasındaki Farkın Karşılaştırılması.....	42
4.10:Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş Çocuğa Sahip Anne veya Babalarının Duygusal Dışavurum ile Anksiyete Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması...43	
BEŞİNCİ BÖLÜM : TARTIŞMA ve YORUM.....	46
5.1.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	49
ALTINCI BÖLÜM: SONUÇ ve ÖNERİLER.....	51
KAYNAKÇA.....	55
EKLER.....	65
ÖZGEÇMİŞ.....	68

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans tezimin konusunun seçilmesinden, çalışmamın sürdürülmesine ve tamamlanmasına kadar geçen zamanda her zaman yanımda olan ve beni her konuda destekleyen Seçkin AŞCI' ya,

Tez aşaması boyunca her türlü soruma cevap veren, bilgisini benimle paylaşan, destekleyen ve ilgilenen tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Cemal Onur Noyan'a,

Bu çalışmayı yapmamı sağlayan ve ölçekleri velilerine uygulamamı sağlayan Mavi İklim Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi yönetimine ve ayrıca çalışmalarımı yürütürken bana desteğini eksik etmeyen Muhammed Uzunçakmak' a,

Tezimin ingilizce çevirisinde bana destek olan, vakit ayıran ve ilgilenen Asuman Gökçin'e,

Ölçeklerin bulunmasında, yorumlanmasında benim her türlü soruma cevap veren tez aşaması boyunca bana desteklerini sürdüren Emre Yaşa ve Cengiz Akkaya' ya

Okula başladığım ilk günden itibaren maddi-manevi her türlü destekleriyle yanımda olan beni her zaman destekleyen, bana her zaman sevgi ve sabırla yaklaşan annem Türkan BÜYÜKÇAKMAK, babam Güner BÜYÜKÇAKMAK ve tüm aile fertlerine,

TEŞEKKÜRLERİMLE...

Psk. Özlem Büyükçakma

ÖZET

(BÜYÜKÇAKMAK, Özlem, Yüksek Lisans, İstanbul, 2015)

Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Almış Çocukların Ebeveynleri İle Özel Öğrenme Güçlüğü Tanısı Almamış Çocukların Ebeveynlerinin Duygu Dışavurumları Ve Anksiyete Düzeylerinin Karşılaştırılması

Özel Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocukların ebeveynleri ile Özel Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış çocukların ebeveynlerinin incelendiği bu çalışmada, ebeveynlerin anksiyete durumları, duygusal dışavurumları ve anksiyete durumlarını etkileyen faktörler değerlendirilmiştir.

Elde edilen veriler doğrultusunda yapılan istatistiksel çözümlerde ortaya konan sonuçlar literatür eşliğinde tartışılacaktır.

Çalışma İstanbul ili Zeytinburnu ilçesindeki Özel Mavi İklim Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi'nde Özel Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocukların ebeveynleri ile Zeytinburnu'nda ikamet eden, Özel Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış çocukların ebeveynleri üzerinde yapılmıştır. Çalışma grubu rastgele seçilen 148 ebeveynden oluşmaktadır.

Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen sosyodemografik veri formu, Beck Anksiyete Ölçeği ve Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği kullanılmıştır.

Katılımcılardan elde edilen veriler araştırmacı tarafından kodlanmış ve SPSS 16.00 Windows paket programına aktarılarak analiz edilmiştir..

Elde edilen bulgulara göre iki grup için belirlenen sosyodemografik özellikler ile anksiyete düzeylerine, duygusal dışavurumlarına bakılmıştır. Ayrıca iki grup için anksiyete ve duygusal dışavurumlarının karşılaştırılması yapılmıştır. Bulgulara göre çocuğuna Özgül Öğrenme tanısı konulmayan anne veya babaların olumlu duygu dışavurum ortalamaları diğer gruba göre anlamlı derecede yüksektir. Bulgulara göre çocuğuna Özgül Öğrenme tanısı konulmayan anne ve babaların olumsuz duygu dışavurum ortalamaları diğer gruba göre anlamlı derecede yüksektir. Bulgulara göre çocuğuna Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı konulan anne veya babaların anksiyete ortalamaları diğer gruba göre anlamlı derecede yüksektir.

Anahtar Kelimeler: Duygusal dışavurum, anksiyete, özgül öğrenme güçlüğü

SUMMARY

(BÜYÜKÇAKMAK, Özlem, Yüksek Lisans, İstanbul, 2015)

The comparison of the expressed emotions and anxiety levels of the parents whose children had been diagnosed specific learning disability and hadn't been diagnosed specific learning disability

In this study, the parents whose children are diagnosed with specific learning disability and the parents whose children aren't diagnosed with specific learning disability were examined about anxiety and expressed emotions of parents and the factors which affect the anxiety were assessed.

According to the data which were collected, the results which were statistically analyzed will be discussed.

The study took place with the parents whose children were diagnosed with specific learning disability and the parents whose children aren't diagnosed with specific learning disability in the Mavi İklim private education and rehabilitation center.

The parents, we selected randomly and the study consists of 148 people who live in Zeytinburnu.

Socio demographic data sheet which is developed by the searcher, Beck anxiety scale and Berkeley expressed emotion scale are used as means of data gathering.

The data obtained from participants have been coded by the searcher and analyzed as transferring to SPSS 16.00 windows package program.

According to the symptoms taken sociodemographic features determined for the two groups and the level of anxiety and expressed emotions have been examined. According to findings the average of positive expressed emotions is significantly higher in the parents whose children aren't diagnosed with specific learning disability than the other group. According to the findings, the average of negative expressed emotions is significantly higher in the parents whose children aren't diagnosed with specific learning disability than the other group. According to the findings, the average of anxiety levels is significantly higher in the parents whose children are diagnosed with specific learning disability than the other group.

Key words: Expressed emotion, anxiety, specific learning disabilities

KISALTMALAR

BAE: Beck Anksiyete Ölçeği

BDDÖ: Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği

DSM: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 4.1Örnekleme Oluşturan Bireylerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Tablo 4.2 Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumlu Dışa Vurum Arasındaki Farkın Karşılaştırılması

Tablo 4.3 Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumsuz Dışa Vurum Arasındaki Farkın Karşılaştırılması

Tablo 4.4 Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Dürtü Şiddeti Arasındaki Farkın Karşılaştırılması

Tablo 4.5Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş ve Konulmamış Çocuğa Sahip Anne Veya Babaların Anksiyete Düzeyleri Arasındaki Farkın Karşılaştırılması

Tablo 4.6Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş Çocuğa Sahip Anne Veya Babaların Anksiyete Düzeyleri Arasındaki Farkın Karşılaştırılması

Tablo 4.7Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş Çocuğa Sahip Anne Veya Babaların Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Dürtü Şiddeti Puanları Arasındaki Farkın Karşılaştırılması

Tablo 4.8 Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş Çocuğa Sahip Anne Veya Babaların Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumlu Dışa Vurum Puanları Arasındaki Farkın Karşılaştırılması

Tablo 4.9Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş Çocuğa Sahip Anne Veya Babaların Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumsuz Dışa Vurum Puanları Arasındaki Farkın Karşılaştırılması

Tablo 4.10Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş Çocuğa Sahip Anne veya Babalarının Duygusal Dışavurum ile Anksiyete Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması

EKLER LİSTESİ

EK 1 Sosyo-Demografik Veri Formu

- EK 2** Berkeley Duygu Dışavurum Ölçeği
- EK 3** Beck Anksiyete Ölçeği
- EK 4** Özgeçmiş

BÖLÜM I

GİRİŞ

Öğrenciler ve aileleri tarafından, okul başarısı günümüzde oldukça önemli konulardan birisi haline gelmiştir. Çocuk psikiyatrisine gelen bireylerin büyük bir bölümünün gelme nedeninin ders başarısızlığı ya da okula uyum bozukluğu olduğu görülmektedir. Okul başarısızlığının altında dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, zeka geriliği, görme ve işitme sorunları, ailesel sorunlar, motivasyon eksikliği, özgül öğrenme güçlükleri gibi durumlar yatabilmektedir (Karaman, Kara ve Durukan, 2012).

Okul başarısızlığının, ruhsal bozukluk tanı ve sınıflandırılma sistemleri içinde değerlendirebilecek bir diğer nedenleri arasında özgül öğrenme güçlüğü de gösterilmektedir (Korkmazlar ve Sürücü, 2007). Özgül öğrenme güçlüğü tanısı, gerekli görüşmeler yapıldıktan sonra (bakıcıdan ve anne veya babadan gerekli bilgiler alınması) klinik ortamda konulmaktadır.

Psikolojinin son yıllarda önemli bir çalışma alanının duygular olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmaların tamamında duygular sosyal bir fenomen olarak belirtilip, ifade edilmiştir. Bunun sebebi ise duygusal tepkileri ortaya çıkaran uyarıların hemen hemen birçoğunun, diğer bireylerden kaynaklanmasıdır (Strongman, 1996).

Kişinin, duygu ve sosyal dünya arasındaki ilişkileri anlaması, duygu ile ilgili araştırmaların, neden sosyal psikolojik yaklaşımları içermesi gerektiğini ve sosyal, psikolojik araştırmaların neden bu kadar sıklıkla duygu çalışmalarını kapsamaları gerektiğini anlamak için temeldir. Kainatta, sosyal dünya birçok duygunun üzerine kurulmaktadır. Gündelik hayatta, öfkeleniriz, mutlu oluruz; ilişkilerimizde kıskanırız, kendimizi bir başkasına ait hissederiz; olumlu davranışları takdir ederken, olumsuz olanlar karşısında sinirleniriz; örnek aldığımız kişilere hayranlık duyarken; sevmediğimiz kişilere karşı kin duyarız. Yaşadığımız bütün bu duygular ve daha fazla aslında toplum içinde bu duyguların ele alınması gerektiğinin bir kanıtı niteliğindedir.

Hissettiğimiz duyguları, bir birey olarak bir başkasıyla paylaşma ihtiyacı hissedebiliriz. Bu kavramın karşılığı ise “duygu dışavurum”dur. Duyguların dışavurumu içsel deneyimler ve dış dünya arasında bir köprü görevindedir. Bu sebeple hem kuramsal hem de pratik olarak çok önem taşımaktadır (Kennedy-Moore and Watson, 1999)

Duyguların dışavurumu ise duygusal deneyimi gözlenebilir, sözel ya da sözel olmayan davranışlarla aktarmaktır (Kennedy-Moore and Watson, 2001). Yaşanılan duygusal deneyimler bir başkasına anlatılmadığı takdirde bireylere kendi içinde zararlar verebilmektedir. Bu durum herkes için geçerli olmamaktadır. Çünkü kimi birey yaşadığı duyguları bir başkasına anlatmak istemezken, bir başka bireyin muhakkak o duyguyu bir başkasına aktarması onun için oldukça önemlidir.

“Anksiyete” kelimesi, dilimize Fransızca’da sıkıntı, endişe, sebepsiz korku anlamında kullanılan “anxiété” kelimesinden uyarlanmış olup, kökeni Latince “anxietas” kelimesine dayanmaktadır. “Anx” kökü sıkıkmak, daraltmak, boğmak manasındaki Hint-Avrupa dilinde “dar, sıkı” anlamındaki “angh” kökünden gelmektedir (Nişanyan, 2009).

Anksiyete, stres ve depresyon konuları ile birlikte neden sonuç ilişkisine göre incelenmektedir. Bireyler yaşadıkları olayları abartarak ve çarpıtarak algılama eğilimindedirler. Anksiyete kavramı kişinin, geleceğini olumsuz olarak görmesini ve algılamasını kapsamaktadır. Ayrıca anksiyete depresyonda sıkça görülen bir olgu konumundadır (Sümer, 2008).

Ne hissettiğini bilen, bu hissettiklerini ifade eden bireylerin daha rahat ve huzurlu bir şekilde yaşamını sürdürdüğü yapılan literatür taramasında da görülmektedir. Tam tersi durumlarda ise özellikle aile içinde ve eşler arasında, tecrübe ettiği duyguları aktaramayan kişilerin geleceği hakkında kaygı yaşamaları, kendini kimsenin dikkate almadığı düşüncesi karşılaşılmaları muhtemel durumlardan bazılarıdır. Bu görüşler temel alınırca yapılan bu araştırmanın alan yazına katkı sağlayacağı ve bazı noktalarda ışık tutacağı öngörülmektedir.

1.1.PROBLEM CÜMLESİ

Özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış çocukların ebeveynleri ile özgül öğrenme güçlüğü tanısı almamış çocukların ebeveynlerinin duygu dışavurumları ve anksiyete düzeylerinin karşılaştırılması.

Alt Problemler / Denenceler

1.) Özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaları ile Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babaları arasında olumlu dışavurum anlamlı biçimde farklılaşmaktadır.

2.) Özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaları ile Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babaları arasında olumsuz dışavurum anlamlı biçimde farklılaşmaktadır.

3.) Özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaları ile özgül öğrenme güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babaları arasında dürtü şiddeti anlamlı biçimde artmaktadır.

4.) Özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaları ile özgül öğrenme güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babaları arasında anksiyete düzeyleri anlamlı biçimde farklılaşmaktadır.

5.) Belirlenen sosyodemografik özellikler özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babalarının anksiyete düzeylerini anlamlı biçimde etkilemektedir.

6.) Belirlenen sosyodemografik özellikler özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babalarının dürtü şiddetini anlamlı biçimde etkilemektedir.

7.) Belirlenen sosyodemografik özellikler özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babalarının olumlu dışavurumunu anlamlı biçimde etkilemektedir.

8.) Belirlenen sosyodemografik özellikler özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babalarının olumsuz dışavurumunu anlamlı biçimde etkilemektedir.

9.) Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaların duygusal dışavurum ve anksiyete düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki vardır.

1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın temel amacı, özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaları ile özgül öğrenme güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babalarının duygu dışavurumları ve anksiyete düzeylerini arasında ilişkinin var olup olmadığını belirlemektir.

1.3.TANIMLAR

Özgül Öğrenme Güçlüğü: Bir veya daha fazla alanın işlevselliğinde bozulmaya yol açan, çocukluk çağının sık görülen gelişimsel ve nörobiyolojik rahatsızlıklarından bir tanesidir (Silver et al., 2007).

Duygu: Kişinin sosyal çevresindeki önemli güçlükler ve fırsatlara uyumlu tepkiler vermesine yardımcı olan ve refleksler gibi biyoloji temelli tepkilerin aksine kişinin nasıl hareket edeceğini gösteren tecrübelerdir (Gross and John, 1995).

Duygu Dışa Vurumu: bireylerin duygusal deneyimlerini açık ve gözlenebilir şekilde, sözlü ya da sözsüz olarak ne ölçüde dışa vurulduğudur (Kring, Smith and Neale,1994).

Anksiyete: Anksiyete çoğunlukla nedeni bilinmeyen, belirsiz, korku, kaygı, kötü bir şey olacakmış endişesi ile yaşanan bir bunaltı duygusu ve sıkıntı olarak ifade edilir (Beck, 2008).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.ÖZGÜL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ

Özgül Öğrenme Güçlüğü, bir veya daha fazla alanın işlevselliğinde bozulmaya yol açan, çocukluk çağının sık görülen gelişimsel ve nörobiyolojik rahatsızlıklarından bir tanesidir (Silver et al., 2007). Özgül öğrenme bozukluğu tanısı, bireysel olarak uygulanan standart testlerde, kişinin kronolojik yaşı, ölçülen zeka düzeyi ve aldığı eğitim göz önünde bulundurulduğunda, okuma, matematik ve yazılı anlatımın beklenenin önemli ölçüde gerisinde olmasıyla çeşitli aşamalardan geçildikten sonra konur (APA, 2000).

Özgül Öğrenme Güçlüğü belirtileri gösteren çocuklar, yaşadıkları güçlüklerine özgü akademik başarısızlığın yanı sıra, aileleri ve arkadaşları tarafından başarısız gibi algılanmaktadır. Ayrıca, çocuklar akademik alanda yaşadıkları bu başarısızlığı kendilerine ilişkin genellemelerle birçok becerilerini inkar edebilmekte ve çevrenin etkisiyle kendilerini tümüyle başarısız ve yetersiz olarak değerlendirebilmektedir. (Nunez et al., 2005; Undheim and Sund, 2008).

Özgül öğrenme güçlüğüne ilişkin ilk tanımlar bozukluğun daha çok biyolojik kökenine vurgu yapmıştır. “Konjental Kelime Körlüğü”, “Minimal Beyin Hasarı” ve “Minimal Beyin Disfonksiyonu” bu tanımlar arasında yer almaktadır. 1970’lerden sonra konu ile ilgili çalışma yapan araştırmacılar tanımlarını kendi yaklaşımlarına ve eğilimlerine göre şekillendirmişlerdir. Okuma Güçlüğü, Okuma Geriliği, Disleksi, Gelişimsel Okuma Geriliği, Gelişimsel Disleksi, Primer Okuma Geriliği, Legasteni, Akademik Beceri Bozukluğu, Özel Öğrenme Güçlüğü, Öğrenme Güçlüğü, Özgül Öğrenme Güçlükleri literatürde yer alan tanımlardır (Korkmazlar, 2003).

Özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların, zeka düzeyleri normal veya normalin üzerinde olsa da, okulda akademik olarak başarısız oldukları ve kendilerinden beklenen

düzeyde performans gösteremedikleri tespit edilmiştir. Ayrıca bu tarz öğrenciler, ilkokula başladıkları zaman okumayı sökemedikleri için sınıf ortalamasının gerisinde kalmaktadırlar (Karaman, Kara ve Durukan,2012).

Orta çocukluk dönemi çocukların okula başladığı zaman olduğu için oldukça önemlidir. Piaget'in Somut İşlemler Döneminde; çocuktan okuma ve yazma öğrenmesi ve aritmetik beceriler kazanması ve geliştirmesi beklenmektedir. Bu dönemde çocuğun, üzerine akıl yürütmesi gereken bilgiyle fiziksel ya da görsel bir ilişki kurması ve verilen bilgiyi somut biçimde işleyebilmesi oldukça önemlidir (Gander and Gardiner, 2001).

Özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış çocukların, öğrenmede yaşadıkları güçlükler ve yaşanan başarısızlıklar çocukların güven duygularını olumsuz yönde etkilemektedir. Kendilerine güven duymakta zorluk çeken bu çocuklar, akademik anlamda ilerlemekte oldukça zorlanmakta ve var olan sorunların üstesinden gelememektedir (Palombo, 2001; McNulty, 2003).

Özgül öğrenme güçlüğü'nün nedeni henüz kesin olarak belirtilememiştir. Özgül öğrenme güçlüğü'nün nedenleri anlamaya yönelik çeşitli alanlarda çok ciddi çalışmalar yapılmaktadır. Nedenler araştırılırken özellikle genetik ve kalıtsal etmenler, bilişsel farklılıklar, merkezi sinir sisteminin yapısal-işlevsel bozuklukları ve elektrofizyolojisi üzerinde durulduğu görülmektedir. Yaygın olarak benimsenen görüşe göre, özgül öğrenme güçlüğü çeşitli genetik ve çevresel etmenlerle belirlenen ve biyolojik sebeplere dayalı bir işlevsel bozukluk olduğudur. Bu işlevsel bozukluk konuşma, okuma, yazma ya da aritmetik becerileri için gerekli olan bilişsel işlevlerin gelişmesinde gecikme ya da sapmaya sebep olmaktadır (Karaman, Kara ve Durukan,2012).

Özgül öğrenme güçlüğü ilk kez, DSM-III' de "özgün gelişimsel bozukluklar" kategorisinde sınıflandırılmış, gelişimsel okuma bozukluğu, gelişimsel aritmetik bozukluğu, gelişimsel dil bozukluğu, gelişimsel artikülasyon bozukluğu ve karışık özgün gelişimsel bozukluk alt grupları tanımlanmıştır. DSM-IV' de (APA, 1994) ise "öğrenme bozuklukları" olarak birinci eksen tanıları arasında yer almış, terminolojideki "gelişimsel" terimi kullanılmamıştır. DSM-IV ve dördüncü baskının metin düzenlemesi

DSM-IV-TR’de (APA, 2000);“Bireysel olarak uygulanan standart testlerde, kişinin kronolojik yaşı, ölçülen zekâ düzeyi ve aldığı eğitim göz önünde bulundurulduğunda; okuma, matematik ve yazılı anlatımın, beklenenin önemli ölçüde altında olması” olarak belirtilmektedir.

DSM-V’ te (Akt. Köroğlu, 2014) ise Özgül Öğrenme Bozukluğunda toplamda 4 tanı ölçütü vardır. Bu tanı ölçütleri şunlardır:

✓ Gerekli girişimlerde bulunmasına karşın, en az altı aydır süren ve belirtilerin (*Sözcük okumanın yavaş ya da yavaş olması, okunan metni anlamada güçlük, harf söyleme ve yazma güçlüğü, yazılı anlatım güçlüğü, sayı algısı ve hesaplama güçlüğü, akıl yürütme güçlüğü*) en az birinin varlığı ile belirli, öğrenme ve okul becerilerini kullanma güçlüklerini içerir.

✓ Kişinin kronolojik yaşına göre beklenenden önemli ölçüde ve ölçülebilir derecede altındadır ve okul ya da işle ilgili başarıyı ya da günlük yaşam etkinliklerini ileri derecede bozar. 17 yaşında ve üzerinde olan kişilerde, geçerli değerlendirmelerin yerine, işlevselliği bozan, belgeli öğrenme güçlükleri öyküsü kullanılabilir.

✓ Öğrenme güçlükleri okul yıllarında başlar fakat etkilenen okul becerileriyle ilgili gerekler, kişinin sınırlı yeterliğini aşmadıkça tam olarak kendini göstermeyebilir.

Öğrenme güçlükleri, anlıksal yeti yitimleri, düzeltilmemiş görme ya da duyma keskinliği, diğer ruhsal ve sinirsel bozukluklar, ruhsal-toplumsal güçlükler, okulda kullanılan dili tam bilmeme ya da eğitsel yönergelerin yetersizliği ile açıklanamamaktadır (Akt. Köroğlu, 2014).

Bu tanı ölçütlerinin kişinin öyküsü, okuldan elde edilen bilgiler ve ruhsal-eğitsel değerlendirme ile klinik açıdan değerlendirmelerin yapılması sonucu Özgül Öğrenme Bozukluğu tanısı konulabilmektedir. DSM-V’ de Özgül Öğrenme Bozukluğu; okuma

bozukluğu, yazılı anlatım bozukluğu ve sayısal bozukluk başlıkları altında açıklanmıştır (Akt. Köroğlu, 2014).

Özgöl öğrenme güçlüğü tanısı ayrıntılı bir psikiyatrik muayene, farklı bilgi kaynaklarından çocuğun zorluk yaşadığı alanlara ilişkin bilgi toplanması nöropsikolojik işlevlerin değerlendirildiği bir süreç sonunda konulmaktadır. Değerlendirmede anne-babadan, çocuktan, öğretmenden ve varsa bakıcıdan çeşitli bilgiler alınır. Özgöl öğrenme güçlüğü değerlendirmesi sürecinde kullanılan testler arasında Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği-Yeni Versiyonu (WÇZÖ-Y), Bender-Gestalt görsel algılama testi, Frostig gelişimsel algı testi, ITPA, Peabody, Wide Range Achievement Test (WRAT) (Kapsamlı Başarı Testi) başta gelmektedir (Korkmazlar, 2003). Okuma bozukluğunun değerlendirilmesi için kullanılan ve ülkemizde bulunmayan testler arasında Fonolojik İşleme Testi (Comprehensive Test of Phonological Processing-CTOPP), Woodcock-Johnson III(WJIII) Başarı Testi, Woodcock- Johnson Okuma Ustalığı Testi (Reading Mastery Test) gibi testler sayılabilir (Tannock, 2008)

Özgöl öğrenme güçlüğü, çocuğun doğumuyla başlayan gelişimsel bir sorun olarak tanımlanmaktadır. Tanı daha çok okul yılları sırasında konya da, okul öncesi dönemde de belirtiler sıklıkla gözlenmektedir. Erken dönem belirtileri arasında dil gelişiminde gecikme, sözcük karıştırma, harf-ses ilişkisini öğrenmede güçlük gibi dil alanı belirtileri, düğme ilikleme, makas kullanma, kesme ve delme, geometrik şekilleri çizmede güçlük ile ayakkabı bağlamada güçlük gibi motor beceri alanındaki belirtiler, benzerlik- farklılık kavramının gelişmesinde güçlükler gibi belirtileri sayılabilmektedir. Çocuğun okul dönemine gelindiğinde ise belirtiler daha görünür bir hale gelmektedir. Bu belirtiler arasında akademik olarak başarısızlık, harf- ses ilişkisi kurmakta zorlanma, harfleri ve sayıları karıştırma, harf atlama, sözcük karıştırma, okuma hızında düşüklük gibi belirtiler bulunmaktadır. Yazma becerisi açısından bakıldığında, el yazısı yavaş, okunaksızdır ve harf karıştırma, harf atlama, kelimeleri ters yazma, okul ödevlerini defterine kopyalamada zorluklar gibi belirtiler görülür. Haftanın günlerini öğrenmekte, basit matematik işlemlerini yapmakta zorlanma, çarpım tablosunu ezberleme de güçlük gibi belirtiler sık görülen belirtiler arasındadır (Tannock, 2008).

2.2.DUYGU DIŞA VURUM

Duygular kişinin sosyal çevresindeki önemli güçlüklere ve fırsatlara uyumlu tepkiler vermesine yardımcı olan ve refleksler gibi biyoloji temelli tepkilerin aksine kişinin nasıl hareket edeceğini gösteren tecrübelerdir (Gross and John, 1995). Kişinin en önemli deneyimlerinden biri olarak değerlendirilen duygular yaŐamın akıŐı içinde alınabilecek pek çok kişisel karar arasından seçim yapılmasında etkili olmakla birlikte, duyguların ifade edilmesi hem kişilerarası iletiŐimde ve ilişkilerde hem de ruh sağlığının olumlu olmasında oldukça önemlidir (Tuğrul, 1999; Tutarel-Kışlak ve Göztepe, 2012).

Duygular kişilerin neyi nasıl algılayacağını, bilgiyi ne hızla iŐleyeceđini, bir durum ve olay karşısında ne düŐüneceđini ve nasıl tepki vereceğini belirlemektedir (Crick and Dodge, 1994). Bu yüzden yaşanılan duyguların farkında olmak ve bunları düzenlemek, insanlar için oldukça önemli bir beceridir. (Gross, 1998).

Duygular günlük yaşamında önemli bir yere sahiptir, bireyin karşılaştığı farklı olan durumlara ve olaylara uyum sağlamasına yardımcı olan duygular, karşılaşılan zorluklarla başa çıkmasına katkı sağlamakta ve karşılaştığı önemli fırsatlara uyumlu bir şekilde tepki vermesine olanak sağlamaktadır. Bireyin duygularını sağlıklı bir şekilde iletebilme ve yönetebilme becerisine sahip olması sosyal ilişkilerini ve psikolojik sağlığını olumlu yönde etkilemektedir (Ingoldsby et al., 2005).

Duyguların dışa vurumu, duygusal deneyimi gözlenebilir sözel ya da sözel olmayan davranışlarla aktarmaktır Şeklinde tanımlanmaktadır (Kennedy-Moore and Watson, 2001).

Duygu dışa vurumu ya da duygusal dışa vurum, bireylerin duygusal deneyimlerini açık ve gözlenebilir Şekilde, sözlü ya da sözsüz olarak ne lde dışa vurulduğudur (Kring, Smith and Neale,1994). Yapılan başka bir tanıma göre ise duygusal dışa vurum, kişinin yaşadığı herhangi bir duyguya eşlik eden gülme, ağlama ve surat asma gibi çeşitli davranışsal (yüz ifadesi, postür) deđiŐimleri kapsamaktadır (Gross ve John, 1997).

Duygusal dışa vurumun iki amacı vardır: Birey duygularını sözel, sözsüz ve fizyolojik olarak dışa vurarak içsel durumunu ortaya koyar veya kişiler arası iletişimini kolaylaştırır (Trierweiler, Eid and Lischetzke, 2002). Duyguların ifade edilmesi yani dışa vurulması diğer kişilerin, bireyin içinde bulunduğu durumu daha iyi anlayabilmesine, empati yaparak kendisini karşısındakinin yerine koyabilmesine ve buna bağlı olarak davranışını değiştirmek için çeşitli girişimde bulunmasına yardımcı olmaktadır.

Duygular, iletişimsel eylemler olarak evrilmekte, duygu dışa vurumlar toplumsal adaptasyon süreçleri ile şekillenmektedir. Kişiler arası iletişim, birçok duygunun ortaya çıkmasında öncelikli belirleyici konumundadır (Andersen ve Guerrero, 1998). Bazı bireyler duygularını sıklıkla ve sürekli ifade ederlerken, bazı bireyler duygu ve ifadelerini saklamaktadırlar. Bazı bireyler mutlu olduğunda duygularını, yüz ifadesi, beden duruşu ve sözel ifadeleri ile dışa vurulurken; bazılarının ise mutluluklarını hiçbir şekilde dışa vurmadığı görülmektedir. Yani bireyler tarafından tecrübe edilen duyguların, o duygunun ifade edileceği anlamına gelmemektedir. Bir duyguyu tecrübe etmek ve onu ifade etmek duygusal sürecin iki farklı bileşenidir. Bu durumun çok çeşitli nedenleri olabilir. Neşe ve sevinç gibi duygular rahatça ifade edilebilirken, utanma ve üzüntü gibi duygular rahatça ifade edilememektedir (Trierwiler, Eid and Lischetzke, 2002).

Duygusal dışa vurum kişinin içsel deneyimleri ile dış dünya arasındaki bağlantı olarak değerlendirilebilmektedir. Duyguların dışa vurumu bireyin kim olduğu, nasıl hissettiği ve başkalarıyla nasıl bağlantı kurduğu ile yakından ilişkilidir. Duyguların dışa vurulması bireyin farkında olduğu ya da olmadığı zamanlarda ortaya çıkabilen bir durumdur (Kennedy- Moore and Watson, 1999). İnsanların duygularını nasıl dışa vurdukları ve bu dışa vurumların ne anlama geldiği sosyal ilişkilerin önemli konularından birini oluşturmaktadır. Duygular dışa vurulmaktan daha çok bireyin tecrübe ettiği durumlar olmasına rağmen, duyguların dışa vurumu diğer insanların da onları anlamasına ve ilişkilerini etkilemesine olanak sağlamaktadır (Lavee and Ben-Ari, 2004).

Tecrübe edilen bazı duyguların dışı vurumu kültür tarafından engellenebilmekte ya da onaylanabilmektedir (Matsumoto and Kupperbusch, 2001). Ekman ve Friesen insanların duygu dışı vurumlarını -kültürün onayladığı- sergileme kurallarına uyumlu hale getirmek için beş şekilde değiştiğini belirtmişlerdir. Bunlardan birincisi ketleme, hissedilen bir duygu ifadesinin bastırılması; ikincisi -mış gibi yapma, herhangi uyarılma hissedilmediği halde bir duygu ifade etme; üçüncüsü abartma, bir duyguyu gerçekte hissedilenden çok daha şiddetli ifade etme; dördüncüsü hafife alma, bir duyguyu gerçekte hissedilenden çok daha az şiddette ifade etme ve sonuncusu maskeleyme, başka bir duygu hissedildiği halde bir diğerini ifade etmedir. (Akt. Metts and Planalp, 2002).

Duyguların dışı vurumu kişiden kişiye farklılık gösterebilmektedir. Bazı kişiler duygularını sıklıkla ve sürekli dışı vururken, bazı kişiler duygularını gizlemeyi tercih eder ve duygularını gizli tutmaktan rahatsız olmazlar. Bazı kişiler ise duygularını ifade etme konusunda kararsızlık yaşadığı görülmektedir. Bu kişiler duygularını ifade etmek ister ancak karşılaşılabileceği sonuçlardan çekindiği için ya da çeşitli kültürel sebeplere bağlı olarak ifade edemez (King and Emmons, 1990; Civan, 2011).

Deneyimlenen duyguları sadece sözel yolla dışı vurumu değil yazarak ifade etmenin de fizyolojik ve psikolojik sağlık üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmüştür (Smyth, 1998). Petrie, Booth ve Pennebaker (1998)'in yaptıkları bir araştırmada, başlarından geçen travmatik bir olayı ya da strese neden olan duygusal bir konuyu yazarak kendilerini ifade eden kişilerin, etkisiz bir konuda yaşadığı duygularını yazanlara göre bağışıklık sistemlerinde olumlu yönde değişimler gözlenirken, psikolojik sorunlarında azalma olduğu ve zaman içinde daha olumlu bir benlik kavramı geliştirdikleri tespit edilmiştir (Hemenover, 2003). Yine aynı şekilde Greenberg ve arkadaşları yaşanmış olan olumsuz duyguların yazı ile ifadesinin bireyleri benliklerini yeniden düzenlemeye teşvik ettiğini çünkü kendi kendilerini gözlemlemeyi kabul eden kişilerin olumsuz duygularla etkili bir şekilde başa çıktığını öne sürmüştür (King and Miner, 2000).

Freud psikoloji alanına kazandırdıklarından bu yana duyguları bastırmanın hem fiziksel hem de psikolojik problemlere yol açtığı; duyguları ifade etmenin ise psikolojik

ve fiziksel sağlıklı oluş için önemli olduğu ve kişilerin uyumlu işlevsellik sergilemesinde önemli bir rolü olduğu belirtilmektedir (Kuzucu, 2011; Akın, 2012). Konu ile ilgili yapılan çalışmalar duyguları sözel, yazılı, beden dili gibi çeşitli yollarla dışa vurmanın, duyguları bastırmayla kıyaslandığında fiziksel ve psikolojik sağlığı arttırdığını ortaya çıkarmıştır (Pennebaker, 1997). Reis ve Patrick'e (1996) göre duyguları dışa vurmak ve başkaları ile paylaşmak, destekleyici etkileşimi geliştirerek kaygı ve sıkıntıyı azaltmaktadır. Duygusal dışa vurum ayrıca depresyon ve şizofreni gibi psikopatolojilerle de ilişki içinde olduğu saptanmıştır (Earnst and Kring, 1999; Sloan, Strauss and Wisner, 2001).

Mesquita (2001) yaptığı araştırmasında, Hollanda'da yaşayan Türk ve Surinamlı (toplulukçu kültürler) ve Hollandalı (bireyci kültür) kişilerin duygularını dışa vurum tarzlarındaki farklılıkları incelemeyi hedeflemiştir. Yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre: Toplulukçu kültürlerdeki insanlar, bireyci kültürlerdeki insanlara göre, duygularını daha açık bir şekilde diğer insanlarla paylaştıklarını belirtmektedirler. Toplulukçu kültürde insanlar, duygularını genellikle ilişki odaklı tanımladıklarından bu duyguları daha açık bir şekilde ifade edip, paylaşabilmektedir.

Tsai, Levenson ve McCoy (2006)'un yaptığı çalışmada ise Avrupa asıllı Amerikalı ve Çin asıllı Amerikalı çiftlerde çatışmada duygularını ifade etmelerinde kültürel ve mizaç etmenlerinin etkisini araştırmışlardır. Yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre duygu ifadesinde mizaçtan daha çok kültürün etkisi olduğunu göstermiştir. Çin asıllı Amerikalı çiftlere göre, Avrupa asıllı Amerikalı çiftler ilişkilerinde tartışırken olumlu duygusal tepkiler daha çok gösterirken, olumsuz duygularını daha az ifade etmektedirler. Bulguların sonucunda ise bireyci kültürlerde kişilerin kendi değerliklerini ve kendilerine yönelik pozitif algılarını vurgulamak için daha çok olumlu duygu hissetme ve olumsuz duygu tecrübelerini en aza indirmeye eğilimleri ile tutarlı olduğu düşünülmüş olup mizaçtan öte kültürel değerler duygu ifadelerindeki farklılıklarda aracı rol oynadığı belirtilmiştir.

Novin, Rieffe ve Mo (2010) ise yaptıkları çalışmada, Koreli ve Hollandalı çocukların duygu ifadelerini deneysel bir çalışmayla incelemişlerdir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, yaşanan duygularda fark görülmezken, duygu

ifadelerinde anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Deneysel olarak oluşturulan hipotetik bir ortamda Koreli çocukların, Hollandalı çocuklara benzer şekilde yoğun olumsuz duygular hissetmelerine karşın, baba ya da başka bir otorite figürünün yanında bu duygularını paylaşmakta ve göstermekte daha temkinli davrandıkları ve daha olumlu ya da beklendik sosyal davranışlar gösterdikleri saptanmıştır.

2.2.1.Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Almış Çocukların Anne veya Babalarının Duygu Dışa Vurumları ve Konu İle İlgili Araştırmalar

Hiç bir aile engelli bir çocuğa sahip olmak istemez. Bu nedenle, hamileliğin başlangıcından itibaren doğuncaya kadar anne-baba ve yakın çevresi sağlıklı, eli yüzü düzgün bir bebeğe sahip olup olamayacakları endişesi içerisine girerler. Bu yaşanan endişe gayet normal bir durumdur. Doğum neticesinde birtakım nedenlerden dolayı aileye engelli bir bireyin katılması ya da var olan herhangi bir engelin sonradan öğrenilmesi, anne-babanın anlatılamayacak kadar çok sıkıntı içerisine girmesine yol açar. Anne babalar bu durum karşısında çeşitli tepkiler gösterirler. Bu tepkiler şu sırayı izler:

1-İnkâr: Anne ve/veya babanın çocuklarının engelli olduğunu kabul etmedikleri ve şok yaşadıkları safhadır.

2-Araştırma: Anne ve/veya baba çocuğun engelli olup olmadığını kanıtlamak için farklı uzmanlar ve kurumlara çocuğunu götürdüğü dönem.

3-Yas ve Suçluluk: Anne ve/veya babanın çocuğun engelli olmasından ötürü yas ve suçluluk duygusunu yaşadıkları dönemdir.

4-Kabullenme: Anne ve/veya babanın artık çocuklarını engelli olarak kabul ettikleri dönemdir.

Bu aşamaların aynı sırayı takip ederek yaşanması bütün ebeveynlerde görülmeyebilir. Kimi aileler sosyo-kültürel çevre, eğitim, algı vb. etmenler sayesinde bu

aşamaları kolay bir şekilde atlatarak engellilik durumunu kabullenebilmektedirler. Kimi aileler de bunlardan birine takılarak söz konusu aşamaların duygularını tekrar tekrar yaşayabilirler (Oto, 1999).

Engelli çocuk ve ailelerin psikolojik sıkıntılarını, sorunlarını açıklayıp anlatmak pek mümkün olmamaktadır. Yaşanılan sorunları en iyi bir biçimde birey ve ailesi anlatabilir. Engelli çocukların engellilik durumuna karşı değişik tepki gösterdikleri yapılan araştırma sonucunda tespit edilmiştir. Kimileri saldırgan olurken, kimileri içlerine kapanabilir; kimileri de kendisini karamsarlığa bırakır (Koptagel, 1991).

Engelli bir bireyin aileye katılması ilk başlarda çok büyük sıkıntıya yol açmaktadır. Yine aynı şekilde genellikle okul çağlarında tanısı konulan Özgül Öğrenme Güçlüğünde de durum aynı şekildedir. Bu sıkıntılar suçlama, suçlanma, utanma, sıkılma, umutsuzluğa düşme, kabullenememe ve sosyal yalıtılmışlık olarak kendini göstermektedir. Ailelerin bir kısmı kısa sürede bir kısmı uzun sürede bu sıkıntıları üzerlerinden atabilmektedirler. Engelli birey ve ailelerinin en büyük ve çözülmesi gereken sorunlarından biri de sosyal kabul sorunudur. Engelli bireyin yaşamını sürdürebilmesinde, kendi durumunu algılamasında başta ailesinin ve toplumun tutum ve davranışları oldukça önemlidir (Kula, 2006).

Engelli bireylerin olumlu benlik algısı geliştirmesinde, kendini gerçekleştirmesinde ve sosyalleşmesinde anne babalara ve toplumun diğer bireyelerine çok büyük görevler düşmektedir. Engelliye yönelik olumlu, yapıcı, onları geliştirici tutum ve davranışlar gerçekleştirilirse engellinin sosyal uyumu sağlıklı olabilecektir (Kula, 2005). Engelli bireylerinde yaşadıkları duyguları ifade etmeleri için uygun ortamın hazırlanması gerekmektedir.

İnsanlar sevindiklerinde duygularını dışa vurdukları gibi üzüldüklerinde de bu duygularını çeşitli şekillerde dışa vururlar. Bazı insanlar üzüldükleri zaman geri çekilme davranışları sergileyip, yalnız kalmak isterler çünkü üzgün bir şekilde çevresine gözükmek istemezler. Bazı insanlar da üzüldüklerinde, üzüntüye verilen en yaygın tepkilerden biri olan ağlama davranışını gösterirler. Ağlamayı tetikleyen olayın ne

olduğuna bağlı olarak değişse de, bireyler genellikle ağladıktan sonra daha iyi hissettiklerini belirtmektedirler. (Ekman, 2003).

Üzüntünün tecrübe edilmesinde ve ifade edilmesinde kadınlarla erkekler arasında çeşitli farklılıklar vardır. Kadınlar kendilerine üzüntü veren olaylar hakkında başkaları ile daha fazla konuşma ihtiyacı hissederler. Kendilerinin üzüntü tecrübelerine odaklanma ve başkalarıyla ilgili üzüntü hissetme olasılıkları erkeklere oranla daha fazladır. Kadınlar, üzüntüyü günlük yaşamlarının bir parçası olarak görürler. Kadınlara göre üzüntü paylaşımı insanları bir arada tutan bir duygudur. Ayrıca kadınlar üzüntüyü başkalarıyla karşılıklı bir ilişki içinde olmanın hem nedeni hem de sonucu olarak görürler. Üzüntü hakkında konuşma, sosyal etkileşimin önemli ve onaylanan bir parçasıdır ve kadın kimliğinin pozitif bir yanıdır. Ancak üzüntüyü sürekli diğerleriyle paylaşıyor ve başkalarının üzüntülerini dinliyor oluşları, depresyonu da beraberinde getirebilir (Fivush and Buckner, 2000).

Öfkenin sözel yolla ifade edilmemesi, sonrasında ortaya çıkacak sorunları engellediğinde avantajlı olabilmektedir. Fakat başta sağlık sorunları olmak üzere yeni sorunlar yaratabilir (Smits, De Boeck and Vansteelandt, 2004). Öfkelerini sürekli bastıran ya da uygun bir şekilde ifade edemeyen kadınların depresyona girme riski oldukça yüksektir (Sperbeg and Stabb, 1998). Öfkeyi yapıcı bir şekilde ifade edebilme, ilişkilerde müzakere ve çatışmaları çözümlmek için gerekli bir beceri konumundadır (Kennedy-Moore and Watson, 1999).

Soloman'a (2007) göre, bazı duyguların evrensel olduğu görüşü desteklense de desteklenmese de toplumlar, duyguların çeşitli boyutlarında farklı özelliklere sahiptir. Duyguların yoğunluğu, önem verilen duygular, özgün bir duyguya neden olan *olay/neden*; kültürel değerlere ve sergileme kurallarına bağlı olarak duyguların dışa vurum tarzları ve bu dışa vurumların bağlama uygunluğu kültürden kültüre farklılık gösterebilmektedir. Ayrıca duygular tipik olarak yapılan eyleme öncülük etse de, eylem biçiminin uygunluğu da kültürel olarak belirlenip, değerlendirilmektedir. Ayrıca, insanlar yaşadıkları duyguları dışa vururken oldukça geniş bir perspektife sahiptir. Durum böyle olunca da duyguların doğası oldukça karmaşık bir hale gelmektedir.

Kang ve arkadaşlarının (2003) çeşitli kültürlerde duygu dışa vurumla ilgili yaptıkları çalışmalarında, ilişkinin niteliğini etkileyen duygularla ilgili değişkenlerin farklı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Amerikalı bireylerin, kişiler arası ilişkilerde duyguların dışa vurumunu Koreli ya da Çinli bireylere oranla daha önemli bir durum olarak değerlendirmişlerdir. Bir arada yaşan toplulukçu kültürlerde yetişen bireylere göre önemli olan duyguların dışa vurumu değil, kişinin hangi duyguyu ifade ettiğidir. Yani toplulukçu kültürün üyeleri karşısındaki kişilerin neşeli mi, mutlu mu, üzgün mü olduklarına daha fazla dikkat etmektedir. Bu durum da birbirlerinin hissettikleri duygularına daha duyarlı olmalarını sağlamaktadır.

Yaşanılan olumsuz duyguların işlevsel olabileceğini gösteren çalışmalar da mevcuttur. Örneğin bir kadın, eşini ev dışında çok fazla zaman geçiren biri olarak algılayabilir. Bunun sonucunda üzülebilir ya da kırılabilir. Bu olumsuz duyguların dışa vurulması bir tartışmayı başlatsa bile sonunda bireyler arasında bir uzlaşmayla sonuçlanabilir ve erkeği evde daha fazla zaman geçirmesi yönünde güdüleyebilir. Böylece olumsuz duyguların dışa vurumu yakınlığı sağlayabilir ve doyumunu arttırabilir (Sanford and Rowatt, 2004). Graham ve arkadaşlarına (2008) göre de kaygı, korku ve üzüntü gibi olumsuz duyguları dışa vurmanın ilişkiler için olumlu yanları vardır. Bu tür duyguları ifade etme, diğer insanlarda “destek olma”, “yeni bir ilişki inşa etme” ve “devam eden bir ilişkide yakınlığı pekiştirme” gibi davranışlar ortaya çıkarmaktadır. Ebeveynlerin duygu dışavurumlarında da bu bahsedilen durumların benzerlik göstereceği düşünülebilir. Şöyle ki olumsuz duygu dışavurumlarının çocuğa karşı değil de aile fertleri içinde birbirlerine karşı olması ya da yakın çevredeki fertlere karşı olması, bilgi alışverişinde bulunulmasına ve var olan stres düzeyinin oranının azalmasına olanak sağlayabilir.

Yaşanılan öfke durumunda kendisini kontrol edemeyen ebeveynler saldırganlığa başvurabilmektedir. Öfkenin sözel saldırganlıkla ifade edilmesi oldukça yaygın olmakla birlikte problemlili bir davranıştır. Öfkenin bu şekilde ifade edilmesi oldukça yaygındır çünkü yaşanılan öfkeyi kelimelerle ifade etmek çok kolaydır. Başkalarına yöneltilen öfke, ciddi bir şekilde diğer insanları incitebilir ve karşılıklı saldırganca tepkilerin ortaya çıkmasına ve şiddetlenmesine yol açabilir (Akt. Smits, De Boeck and

Vansteelandt, 2004). Sosyal destekle öfkenin dışa vurumu arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar da bu sonucu desteklemektedir. Bireylerin, öfkelerini bir takım içsel kontrol mekanizmaları kullanarak yönetme becerisinin algılanan sosyal desteği yordadığı saptanmıştır (Dahlen and Martin, 2005).

Civan (2011) tarafından yapılan araştırmada kişinin algıladığı evlilik kalitesi ile eşinin duygu (öfke, üzüntü, mutluluk) dışavurum tarzları arasındaki ilişki üzerinde kişinin duygusal farkındalığının düzenleyici etkisini incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucuna göre eşinin duygu dışavurum tarzı ile kişinin evlilik kalitesi arasındaki ilişkide, kişinin kendi duygularına dair farkındalık düzeyinin düzenleyici/moderatör değişken olarak rol oynadığı; duygusal farkındalığın (duygu etiketleme ve duygu düzenleme) düzenleyici rolünün, kadınlar ve erkekler için farklı örüntüler ortaya koyduğu; kadınlar için ortaya çıkan portrenin grift, erkekler için ortaya çıkan portrenin ise nispeten daha yalın olduğu tespit edilmiştir. Öfke duygusu için yapılan analiz sonuçlarına göre, eşin öfkesini serinkanlı tarzla dışavurumu duygularını iyi etiketleyebilen kadınların algıladıkları evlilik kalitesini artırmakta, duygularını iyi etiketleyebilen erkeklerin ise düşürmektedir. Üzüntü duygusu için yapılan analiz sonuçlarına göre, eşin üzüntüsünü yüzüne yansıtarak dışavurumu, duygularını daha az analiz eden, iç dünyasına daha az bakan kadınların algıladıkları evlilik kalitesini düşürmekte; eşin üzüntüsünü gizlemesi ise duygularını izleyen, iç dünyalarına bakıp ne hissettiklerini anlamaya çalışan kadınların algıladıkları evlilik kalitesini yükseltmektedir. Mutluluk duygusu için yapılan analiz sonuçlarına göre, eşin mutluluğunu dışavurumu, duygularını iyi etiketleyemeyen kadınların ve duygularını iyi etiketleyebilen erkeklerin algıladıkları evlilik kalitesini artırdığı tespit edilmiştir.

Kara (2013) tarafından yapılan araştırmada, bireylerin çift uyumları ile eşlerinin davranışlarını açıklamaya yönelik yüklemeleri, kullandıkları çatışma çözüme stilleri ve eşlerinin duygu dışavurum tarzları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Yapılan araştırma sonucuna göre eşlerinin mutluluk duygusunu dışavurumu ile bireylerin çift uyumu arasında pozitif yönde; eşlerinin üzüntü ve öfke duygularını saldırgan tarzda dışavurumu ile bireylerin çift uyumu arasında negatif yönde ilişki saptanmıştır.

2.3.ANKSİYETE KAVRAMI VE GENEL BAKIŞ

Dünyaya gelen her bireyin hayattaki temel amacı mutlu, sağlıklı ve sorunsuz bir yaşam sürmektedir. Bazı zamanlarda bireylerin amaçlarının önlerinde çeşitli engeller çıkmaktadır. Bu engellerle karşılaşıldığı zaman, bazı zamanlarda tarif edilemeyen bir hisse kapılırız. Bu his anksiyete olarak tanımlanabilmektedir. Yapılan bu çalışmada anksiyete ilgili tanımlara, genel bilgiler ile tanı ve tedavi yöntemlerine yer verilmiştir.

Anksiyete, Türkçe’de kaygı, bunaltı, iç sıkıntısı ve can sıkıntısı gibi anlamlara gelmektedir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise anksiyetenin anlamı “üzüntü, endişe duyulan düşünce, tasa” olarak yerini almıştır (Türk Dil Kurumu, 1. Baskı, 1998).

Anksiyete insanların gündelik hayatta karşılaşılabilecekleri tehlike anında aktif hale geçen biyolojik uyum düzeneğiyle oluşturulur ve insanlar için gerekli bir duygudur. Bireylerin yaşamını devam ettirebilmesi için anksiyete çok önemlidir. İnsanlar gündelik hayatlarında ya da uzun vadeli hedeflerine ulaşırken çeşitli durumlarda sıkıntı ya da korku durumu oluşur. Bu durumda çeşitli çelişkilere sebep olur. Bu çelişkileri ortadan kaldırabilmek için çözüm yolları aranır ve çözüm yolu buluncaya kadar kaygı yaşanır (Cüceloğlu, 2003).

Anksiyetenin yapılan başka bir tanımında ise anksiyete, tehdit veya tehlike anında duygusal, davranışsal ve bedensel boyutlarda otomatik olarak ortaya çıkan çeşitli belirtiler ve bunların bireydeki öznel yaşantılarını tanımlamak için kullanılır. Anksiyete çoğunlukla nedeni bilinmeyen, belirsiz, korku, kaygı, kötü bir şey olacakmış endişesi ile yaşanan bir bunaltı duygusu ve sıkıntı olarak ifade edilir. Anksiyete, bazı araştırmacılara göre yeni bir kavram değildir ve orta çağ dönemlerinden bugüne kadar bu kavramla karşılaşıldığı görüşünü desteklemektedirler (Beck, 2008)

Kaygı, *durumluk kaygı* ve *sürekli kaygı* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Durumluk kaygı, kişinin içinde bulunduğu tehdit veya tehlike anında hissedilen subjektif bir korkudur. Sürekli kaygı ise kişinin kaygıya olan meyili ve karşılaştığı

durumları genel olarak stresli ve sıkıntılı olarak düşünmesi ile ilgilidir (Spielberger, 1976).

Carlson, Martin ve Buskist (2004)'e göre anksiyete ve anksiyete bozuklukları günümüzde çok sık rastlanan ve genellikle birçok kişi tarafından bilinen rahatsızlıkların başında gelmektedir. Kişilerin kaygılı durumlarının patolojik bir boyutta ele alıp değerlendirilmesi için, kaygılı durumların çok farklı ve anormal boyutlarda olması gerekir. Bazı rahatsızlıklar için ifade edilen kötü ruh hali ve ya stresli olma gibi bazı genel semptomlar sağlıklı insanlarda da ortaya çıkabilmektedir. Belirtilerin ise bir bozukluk olarak tanımlanması için kişinin genel işlevlerinde ciddi bir bozukluk olması gerekmektedir.

Anksiyete karşısında kişilerde görülen fizyolojik belirtiler genel olarak bir savunma durumundan kaynaklanmaktadır. İnsan vücudu, sebebi belli olmayan ve bireyi sıkıntıya sokan bir durumda kendini savunma yolları arar. Bu belirtiler hormonal, sempatik ya da parasempatik sinir sistemlerinde ortaya çıkan değişiklikler sonucu kendini göstermektedir (Işık, 2006).

Korku ve anksiyete kavramları çok sık olarak birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Bu iki kavram birbirine çok yakın olmakla birlikte farklılıkları da vardır. Anksiyete, kalp atışında hızlanma, nefes alış verişte düzensizlik, terleme, ağızda kuruma ve kaslarda gerilme gibi çeşitli fizyolojik belirtilerle birlikte ortaya çıkan genel bir korku hissidir (Crooks and Stein 1991)

Sertbaş ve Bahar (2004)'a göre anksiyete, insanoğlu yaşamının belirli dönemlerinde zaman zaman yaşadığı ve çok sık bir şekilde fizyolojik belirtilerin eşlik ettiği, yaşamı tehdit eden ya da tehdit şeklinde algılanan, rahatsız edici bir endişe ve korku duygusudur.

Anksiyete yoğun bir şekilde kendini gösterdiği zaman kişiler sözel olarak artmış kas geriliminden, ellerindeki ve ayaklarındaki sık karıncalanma hissinden, duygusal duruma neden olan etkeni tanımlayamamadan, uykusuzluktan, konsantre olamadıklarından, gastrointestinal rahatsızlıklardan (diyare vs.), üriner semptomlardan

(urgency, sık idrara çıkma gibi), selektif dikkatsizlikten, selektif seçicilikten, objelerin gerçekten farklı görünmesi ile disosiyasyondan bahseder. Ayrıca psikomotor ajitasyon, gergin ve endişeli yüz ifadesi, hipervigilans (artmış uyanıklık), ani tepkiler, distraktibilite (çelinebilirlik), bölünmüş uyku paterni, diaforesis (terleme), hiperrefleksi, takipne, taşikardi(çarpıntı), regresif davranışlar, yüksek sesle hızlı konuşma, kognitif yeteneklerde azalma (karar verme, iç görü, problem çözme), benlik koruyucu mekanizmaların uygunsuz kullanımı ve kaçma davranışları sergiler (Sertbaş ve Bahar 2004).

Anksiyetenin fizyolojik belirtileri ise şu şekildedir: Bayılma hissi, gerçek bayılma, yüz kızarması Çarpıntı, kalp hızında artma, arteryel kan basıncı değişiklikleri aritmi, derin soluma, nefes darlığı, kesik soluma, boğazda düğümlenme, kaslarda gerginlik, reflekslerde artma, yorgunluk hissi, çabuk yorulma, ağrılar, karın ağrısı, karında huzursuzluk, bulantı kusma, , uyku, cinsel isteksizlik, erken boşalma, sık idrara çıkma ve ishaldir (Işık ve Taner, 2006).

Anksiyeteye Psikanalitik kuramın bakış açısında Freud, anksiyete nevrozunu dört büyük sendrom içinde ele almaktadır. Bu dört büyük anksiyete, genel irritabilite, kronik anksiyöz beklenti, anksiyete nöbetleri ve sekonder fobik kaçınmadır. Anksiyöz beklenti, anksiyete nevrozunun çekirdek belirti olup, sinirlilik, kaygı, endişe ve yüzer-gezer anksiyeteyi içine almaktadır. Aşırı kaygı durumu ve anksiyöz beklenti kavramı altında ilk kez Freud tarafından kullanılmıştır. Freud anksiyete belirtilerini öncelikle bedensel belirtiler olarak, ya yüzer-gezer anksiyeteyle ya da ani anksiyete nöbetleri ile birlikte tarif etmektedir. Her iki anksiyete durumunda da ortaya çıkabilen bedensel belirtiler ürperme, aritmi, dispne, terleme, bulantı, midede ağırlık hissi, titreme, sık idrara çıkma, ishal, baş dönmesi, dengesizlik, pareteziler, uyku bozuklukları, kabuslar, ağrıya karşı aşırı duyarlılık ve cinsel ilgide azalmadır. Kronik kaygı-endişenin basit fobiye, vertigo ve anksiyete nöbetlerinin ise agorafobiye yol açtığı ifade edilmiştir (Berksun, 2003).

Horney ise anksiyeteyi bireyin sosyal çevrede karşılaşılan gerçek ya da algılanan tehditlere tepki olduğunu, ayrıca anksiyetenin güçlü bir güdüleyici olduğunu

belirtmiştir. Freud'a göre anksiyete, cinsel çatışmalardan çıkarken, Horney'e göre ise anksiyete, cinsel olmayan ortamlarda da görülmektedir (Morris, 2002).

Benlik sistemi bir yandan kişiyi anksiyeteden korurken, bir yandan da kişinin diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurabilmesini engellemektedir. Çünkü insanın güvenliğini sağlayan benlik sistemi kişiliğin geri kalanına yabancılaşma eğilimindedir. Kişilik örgütüne uygun düşmeyen bilgi ve uyaranları kabul etmez ve böylelikle benlik saygınlığını sürdürür ve eleştirilerden korunur. Kişinin yaşamında anksiyete arttığı oranda, benlik şişer ve kişiliğin geri kalanından kopar, böylece diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurabilmesini engellenmiş olur (Geçtan.2000).

2.3.1. Anksiyete Bozukluğunun Tanısı ve Tedavi Yöntemleri

Anksiyete, en son yayınlanan DSM-V tanı ölçütlerinde ise DSM-IV-TR'den farklı olarak obsesif-kompulsif bozukluk ve ilişkili bozukluklar ile Travma sonrası stres bozukluğu ile ilişkili bozukluklar anksiyete bozukluklarından ayrı olarak ele alınıp incelenmiştir (APA, 2013).

DSM-V sınıflamasında anksiyete bozuklukları adı altında; ayrılma kaygısı bozukluğu, seçici konuşmazlık (mutizm), özgül fobi, sosyal fobi, panik bozukluğu, agorafobi, yaygın kaygı bozukluğu, maddenin/ilacın yol açtığı kaygı bozukluğu, başka bir sağlık durumuna bağlı kaygı bozukluğu, tanımlanmış diğer bir kaygı bozukluğu ve tanımlanmamış kaygı bozukluğu tanı kategorilerine yer verilmiştir. DSM-V'te, Obsesif-Kompulsif Bozukluk, Akut Stres Bozukluğu ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Anksiyete Bozukluğu sınıflandırmasından çıkarılmıştır. Özgül Fobi ve Sosyal Anksiyete Bozukluğu A tanı ölçütündeki 'aşırı ve anlamsız korku' ifadesi yerine 'karşılaşılan tehlike durumuna uygunsuz düzeyde korku' ifadesi kullanılmıştır. Sosyal Anksiyete Bozukluğu' ndaki 'yaygın' belirteci yerine 'performansla sınırlı' belirteci gelmiştir. Ayrılık Anksiyetesi Bozukluğu, ilk kez çocuklukta tanı konulan bozukluklar kategorisinden çıkartılmış ve Anksiyete Bozuklukları sınıfına dahil edilmiştir. Ayrılık Anksiyetesi Bozukluğu'nda "18 yaşından önce başlama" ölçütü değiştirilerek "son 6 aydır süren ifadesi" eklenmiştir. Agorofobili Panik Bozukluk, Agorofobisiz Panik

Bozukluk ve Agorofobi yerine, DSM-5'te Agorofobi ve Panik Bozukluk tanıları ayrı ayrı yer almaktadır. DSM-5'te yer alan son bir değişiklikte Selektif Mutizm, Anksiyete Bozukluğu sınıfına dahil edilmiştir (APA, 2013). Anksiyete Bozukluğunun tanısı ise gerekli kişilerle görüşme yapıldıktan (yakın çevredeki kişiler ya da bakıcısı) ve gerekli bilgiler alındıktan sonra klinik ortamda konulmaktadır.

Anksiyete bozukluğunun tedavi yöntemlerinde, orta şiddette anksiyete gözlenen bireylere farmakolojik olmayan tedavi yöntemleri uygulanabilmektedir. Anksiyete bozukluğunun tedavisinde ilaç tedavisinin yanı sıra psikolojik tedavi yöntemlerinin bilinmesi de çok önemlidir. Dinamik psikoterapi, destekleyici psikoterapi ve bilişsel-davranışçı terapi yaklaşımları, anksiyete rahatsızlığı kişilerde çalışılan yöntemlerdir. Dinamik psikoterapi, destekleyici psikoterapi ve bilişsel-davranışçı terapi yaklaşımlarının hedefleri ise şu şekildedir:

Dinamik Psikoterapi: Kişide yaşanan işlev bozukluğuna ait ilişkileri ve uyum bozukluğuna yönelik savunmaları ele alarak çatışmanın çözülmesi hedeflenir.

Destekleyici Psikoterapi: Anksiyetenin bireyin ruhsal durumuna zarar veren doğası ve bozulmaya neden olan problemleri düzeltilmesi için çaba sarf edilir.

Bilişsel-Davranışsal Terapi: Bilişsel yapılanma, yüzleşme, gevşeme, nefes kontrolünü sağlama, pratik ayrıştırma, psikolojik eğitim, yol gösterici benlik eğitimini içeren çalışmalar yapılmaktadır. Amaç ise kişinin var olan anksiyetesini ortadan kaldırmaktır.

İlaçla Tedavi: İlaç tedavisi, özellikle anksiyetesini günlük işleyişini olumsuz etkileyen ve bu durumla başa çıkmada zorluk yaşayan kişiler için tercih edilmelidir. Hastaların %25'inde ilaç tedavisinin kesilmesinden bir ay sonra tekrarlama ile karşılaşılırken, %60 ile %80 hastalarda ise bir sene içinde anksiyetenin tekrarlama ile karşılaşmaktadır.

Anksiyete bozukluklarının tedavisinde psikolojik tedavi ve ilaç tedavisinin birlikte ve kontrollü bir şekilde yapılması gerekir. Ayrıca anksiyeteyi tetikleyen ve anksiyeteye iyi gelen bütün dış faktörler tespit edilmeli, tedavi süreci içerisinde bu bilgilerden de yararlanılmalıdır (Saatçioğlu, 2001).

2.3.2. Anksiyete ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Tokuççu (2006) yaptığı araştırmasında özel eğitim merkezlerinde zihinsel engelli çocuklarla çalışan çocuk eğitimcileri ile çocuk yuvalarında normal çocuklarla çalışan çocuk eğitimcilerinin anksiyete düzeyleri arasındaki farka bakılmış ve anksiyete düzeylerini etkileyen faktörler ile problem alanları tespit etmeye çalışmıştır. Yapılan araştırma sonucunda, özel eğitim merkezlerinde çalışan eğitimcilerin çocuk yuvalarındakilere göre daha anksiyeteli oldukları bulunmuştur. Medeni durum, meslekte çalışma süresi, çocuklarla problem yaşama, ailelerle problem yaşama ve yöneticilerle problem yaşama değişkenlerinin çocuk eğitimcileri arasında anksiyete düzeyi açısından fark yarattığı görülmüştür. Çocuk eğitimcilerinin çalıştıkları okul türünün ise, kurumlarındaki iş arkadaşlarıyla ve yöneticilerle problem yaşamalarında etkili olduğu tespit edilmiştir.

Deniz, Yorgancı ve Özyeşil (2009) yaptıkları bir araştırmada 9-14 yaş grubu öğrenme güçlüğü görülen öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi ve kaygı ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin saptanması amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Konya merkez ilköğretim okullarının özel alt sınıflarında bulunan, 34 kız ve 55 erkek toplam 89 öğrenme güçlüğü görülen öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada çocuk ve aileleri hakkında bilgi edinmek için “Bilgi Formu”, çocukların kaygı düzeylerinin belirlenmesinde “Çocuklar İçin Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri” ve çocukların depresyon düzeylerini değerlendirmek amacıyla “Çocuklar için Depresyon Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; öğrenme güçlüğü görülen çocukların sürekli kaygı ve depresyon puan ortalamalarında cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, okul öncesi eğitim alma durumu ve ailenin gelir düzeyi değişkenleri açısından anlamlı farklılıklar bulgulanmıştır.

Talashioğlu (2011), yaptığı araştırmasında çalışan engellilerin sahip olduğu denetim odağının, iş hayatında yaşadıkları stres ve anksiyete düzeyine nasıl bir etki ettiğini incelemiştir. Araştırmanın rneklemini, İstanbul il sınırları içerisinde Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı çeşitli ile kurumlarında, Milli Eğitim'e bağlı çeşitli kurumlarda, devlet hastanesi, devlet bankası ve benzeri kamu kurumlarında çalışan 12 işitme, 12 görme ve 46 ortopedik engelli olarak toplam 70 engelli oluşturmaktadır. Yapılan araştırma sonucuna göre, içten denetimli engelli çalışanların iş hayatındaki stres ve anksiyete ile başa çıkma seviyelerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Bilgin (2012), yaptığı araştırmada ağır ve orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan çocukların anne ve babalarının algıladıkları sosyal destek, kaygı ve depresyon düzeyleri tespit etmeye çalışmıştır. Yapılan araştırma sonucuna göre, zihinsel yetersizliği olan çocukların annelerinin babalara nazaran kaygı ve depresyon düzeylerinin yüksek olduğu; ebeveynlerin kaygı ve depresyon düzeylerinde yaş, gelir düzeyi, ocuk sayısı, annenin medeni durumunun etkili olmadığı; annelerin eğitim düzeyine göre kaygı ve depresyon düzeylerinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Anne ve babalarının genel olarak sosyal destek algılarının yüksek olduğu ancak, sosyal destek algılarının ebeveynlerin cinsiyetine göre değişmediği tespit edilmiştir. Anne ve babaların yaşının, gelir düzeyinin, ocuk sayılarının sosyal destek algıları üzerinde etkili olmadığı, ancak annelerin medeni durumlarına göre sosyal destek algılarının farklılaştığı tespit edilmiştir. Annelerin eğitim düzeyinin sosyal destek algılarını etkilemediği, babaların ise yakın ilişki desteği ve maddi destek algılarının eğitim düzeylerine göre farklılaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Anne ve babaların sürekli kaygı, depresyon ve sosyal destek algıları arasında anlamlı ilişki saptanmıştır.

Kurşun (2014) yaptığı çalışmasında 10 yaş altı, erkek sünnet çocuklarının, sünneti algılayışlarını, bu durum karşısında yaşadıkları güçlükleri ve anksiyete düzeylerini belirlemeyi hedeflemiştir. Çalışmanın rnekleme grubunu, 41 erkek ocuk ve aileleri oluşturmaktadır. Yapılan alışma bulgularına göre araştırmaya katılan çocukların sünnet öncesi ve sonrası, anksiyete duyarlılığı indeksi toplam puanları karşılaştırıldığında, sünnet sonrası anksiyete duyarlılığı puanları daha düşük bulunmuştur; fakat sünnet sonrası anksiyete duyarlılığı, sünnet öncesine oranla anlamlı

bir fark göstermemiştir. Sonuç: Sünnetin, çocukların duygusal ve davranışsal yaşantılarına herhangi bir olumsuz etkisinin olmadığı, anksiyete düzeylerini arttırmadığı saptanmıştır.

Ar (2014) araştırmasında İstanbul'da, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarına devam eden normal gelişim gösteren çocuk ebeveynleri ile Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi ve Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi'ne devam eden otizmlili çocukların ebeveynlerinin anksiyete düzeylerinin ve evlilik uyumlarının çeşitli değişkenler açısından incelemeyi hedeflemiştir. Yapılan çalışmada anne ve babaların eğitim düzeyleri, çalışma durumları, evlilik yaşları, evlilik süreleri, çocuklarının sayısı, aylık gelirleri ile evlenme şekillerinin anksiyete düzeylerine ve evlilik uyumlarına etkisi incelenmiş ve bunun sonucunda annelerin evlenme şekilleri ile evlilik uyumları arasında anlamlılık bulunmuştur.

Bayraktutan (2014) yaptığı çalışmada Sosyal Anksiyete Bozukluğu hastalarında depresyon, anksiyete, aleksitimi, empati becerileri ve sempatik deri yanıtı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. 2 aylık süreç içerisinde ayaktan takip ve tedavileri düzenlenen Sosyal Anksiyete Bozukluğu hastalarında ve kontrol grubunda depresyon, anksiyete, aleksitimi düzeyleri, empati becerileri ve sempatik deri yanıtı ölçümleri arasındaki ilişki incelenmiş, bu veriler tedavi öncesi ve sonrasında karşılaştırılmıştır. Sosyal Anksiyete Bozukluğu Sosyal Anksiyete Bozukluğu Sosyal Anksiyete Bozukluğu hastalarında aleksitimik birey oranının % 41,7 olduğu, kontrol grubuna oranla daha fazla aleksitimik özellikler gözlemlendiği ve tedavi sonrasında aleksitimi düzeylerinde anlamlı oranda azalma olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde çalışma ile ilgili araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, verilerin elde edildiği ölçme araçları ve elde edilen verilerin işlem yolu ele alınmıştır.

3.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışma İstanbul ilinde özel bir özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine kayıtlı olan 75 öğrenci ve özel bir özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine kayıtlı olmayıp Zeytinburnu ilçesinde ikamet eden rastgele seçilen 75 kişi, toplam 148 kişiden (2 adet geçersiz) oluşan örneklem grubunun, Sosyodemografik Veri Formu, Beck Anksiyete Ölçeği ve Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeklerinden aldıkları puanlar arasındaki ilişkiyi saptamak ve bazı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın modelini oluşturan deneysel yöntem oluşturmaktadır. Deneysel yöntem, bilimsel bilgiyi en objektif bir biçimde elde etmeye yarayan bir araştırma yöntemidir. Deneysel yöntem; laboratuvar ya da laboratuvar dışındaki bir deney düzeneğinde olaylar arasındaki sebep sonuç ilişkilerini belirlemeyi amaçlayan ve araştırmacının önceden öngördüğü hipotezleri test etmeye yarayan bir araştırma yöntemidir. Deneysel araştırmalarda, bağımlı değişkeni etkilediği düşünülen bir ya da daha fazla değişkenin, bağımlı değişken üzerindeki etkisi gözlenir. Kısaca, deneysel araştırmada araştırmacı bağımsız değişkenin (sebep) bağımlı değişken (sonuç) üzerindeki etkisini ortaya koymaya çalışır.

3.2.EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini İstanbul ilinde rastgele seçilen özel bir özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine kayıtlı Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocukların ebeveynleri olan 75 öğrenci velisi ile, çocuğu Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış 75 veli, toplamda 148 kişi oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise yine İstanbul

ilinde özel bir özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine kayıtlı olan ve rastgele seçilen 148 kişiden oluşan ama anketi geçerli sayılan 148 kişi örneklem grubunun oluşturmaktadır. Tavşancıl (2002)'a araştırılmak istenen konudaki örneklem sayısının değişken sayısının en az beş katı olması gerektiğini belirtmektedir. Bu açıdan bakıldığında mevcut çalışma Tavşancıl'ın örneklem ve değişken sayısı ile ilgili görüşüne uygun olmaktadır.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada, “Sosyodemografik Veri Formu, Beck Anksiyete Ölçeği ve Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği” kullanılmıştır.

3.3.1. Sosyodemografik Veri Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen form (Ek-1), Özgül Öğrenme Tanısı almış ve almayan öğrencilerin ailelerinin kişisel bilgilerini öğrenmek amacıyla oluşturulmuş 9 soruyu içermektedir. Sosyodemografik veri formunda aileden çözen kişinin cinsiyeti, eğitim düzeyi, sosyoekonomik durum, duygu ifade etmeleri, meslekleri ile ilgili bilgi elde etmek amaçlanmaktadır.

3.3.2. Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği (BDDÖ)

Bu araştırmanın amacı Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği'ni (BDDÖ); Gross and John, 1995) (Ek-2) Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliğini incelemektir. Araştırma 425 üniversite öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. BDDÖ' nün Türkçe ve orijinal form puanları arasındaki korelasyonlar. 62 ile. 83 arasında değişmektedir. Açıklayıcı faktör analizinde toplam varyansın %58'inin açıklandığı ve maddelerin 3 boyutta (olumlu dışa vurum, olumsuz dışavurum ve dürtü şiddeti) toplandığı görülmüştür. Faktör yükleri. 53 ile. 90 arasında sıralanmaktadır. Doğrulayıcı faktör analizinde modelin iyi uyum verdiği görülmüştür (RMSEA=.048, NFI=.96, CFI=.98, IFI=.98, RFI=.95, GFI=.95, AGFI=.92 ve SRMR=.048). BDDÖ' nün iç tutarlılık güvenilirlik katsayılarının. 74 ile. 84, test-tekrar test güvenilirlik katsayılarının ise. 67 ile.

81 arasında değiştiği görülmüştür. Bu sonuçlar BDDÖ' nn Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir lme aracı olduğunu göstermektedir (Akın, 2010).

3.3.3 Beck Anksiyete Envanteri (BAE)

Bu lek 21 sorudan oluşmaktadır. (Ek-3) Her bir soru 0 (hiç) ile 3 (ciddi derecede) arasında değerlendirilmektedir ve yüksek puanlar anksiyete yakınmalarındaki artışa işaret etmektedir. Böylece bu ölçekten alınabilecek toplam puan 0 ile 63 arasında değerlemektedir. Beck ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe standardizasyonu Ulusoy (1993) tarafından gerçekleştirilmiştir.

3.4.ARAşTIRMANIN İşLEM YOLU

Gerekli mercilerden izinlerin alınmasından sonra İstanbul ilinde örneklem grubunu oluşturan bireylere Sosyodemografik Veri Formu, Beck Anksiyete leği ve Berkeley Duygusal Dışavurum lek'lerinin uygulaması yapılmıştır. Bunun dışında ölçekte araştırmacı tarafından farklı değerkenlerin istatistiksel olarak analiz edilmesi için kişisel bilgi formu uygulanmıştır. Örneklem grubuna uygulanan kişisel bilgi formunda cinsiyet, çocuğa yakınlık durumu, eğitim düzeyi, meslek, sosyoekonomik düzey, duygu ifade, genel itibariyle kaygı durumu, özgül ğrenme Glđđ tanısı ne zaman konu gibi durumları belirlemeyi içeren soruları cevaplamaları istenmiştir. Uygulanmaya başlamadan önce araştırmacı tarafından katılımcılara gerekli açıklamalar yapılmış ve ölçeklerden önce verilen yönergeler ile katılımcıların ölçekleri içtenlik ve samimiyetle doldurmaları istenmiştir.

3.5.ARAşTIRMADA KULLANILAN VERİ ANALİZİ TEKNİKLERİ

Katılımcılardan elde edilen veriler araştırmacı tarafından kodlanmış ve SPSS 16.00 Windows paket programına aktarılarak analiz edilmiştir. Oluşan verilerin normal dağılıp dağılmadığının tespit edilmesi için "Normallik Testi" gerçekleştirilmiş ve verilerin normal dağılmadığı sonucuna varılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin sosyodemografik özellikleri bakımından farklılık gösterip göstermediğini test etmek için "Non-Parametrik" testlerde kullanılan "Mann-Withney U" ve "Kruskal-Wallis"

kullanılmıştır. “Özgül Öğrenme Güçlüğü” tanısı almış çocukların anne veya babaları ile “Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı” almamış çocukların anne veya babaları arasındaki, iki farklı grubun ortalamalarının karşılaştırılması için de “Non-Parametrik” testlerde kullanılan “Mann-Withney U” ve “Kruskal-Wallis” kullanılmıştır. Örnekleme oluşturan bireylerin Sosyo-Demografik özelliklerinin belirlenmesi için “Frekans” analizi yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Tablo 4.1 Örnekleme Oluşturan Bireylerin Sosyo-Demografik Özellikleri

DEĞİŞKEN		K	D	Toplam
Cinsiyet	Kadın	57	61	148
	Erkek	17	13	
Çocuğa Yakınlık Durumu	Anne	57	61	
	Baba	17	13	
Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	7	29	
	İlkokul mezunu	31	21	
	Lise mezunu	23	12	
	Üniversite mezunu	13	12	
Meslek	İşçi	9	21	
	Memur	14	11	
	Ev hanımı	40	36	
	Serbest/esnaf	11	6	
Ekonomik Durum	Düşük	16	3	
	Orta	50	67	
	Yüksek	8	4	
Duygularını İfade Etmede Yeterlilik	Evet	45	52	
	Hayır	29	22	
Kaygılı Olma Durumu	Evet	56	56	
	Hayır	18	18	
Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Ne Zaman Konuldu?	1 yıl önce	0	12	
	2 yıl önce	0	9	
	3 yıl önce	0	31	
	4 yıl önce	0	23	
	Yok	74	0	
Çocuk Sayısı	1	18	19	
	2	21	28	
	3	28	14	
	4 ve daha fazla	7	13	

Tablo 1’de örnekleme grubunu oluşturan bireylerin cinsiyet, çocuğa yakınlık durumu, eğitim düzeyi, meslek, ekonomik durum, duygularını ifade etmede yeterlilik, kaygılı olma durumu, Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı ne zaman konuldu ve çocuk sayısı ile ilgili frekans ve yüzde puanları görülmektedir. Buna göre araştırmaya katılanların cinsiyet değişkenine göre 118’i kadın (%79,7), 30’u erkek (%20,3); çocuğa yakınlık durumu değişkenine okuryazar olmayan 36 kişi (%24,3), ilkokul mezunu 52 kişi

(%35,1), lise mezunu 35 kişi (%23,6), üniversite mezunu 25 kişi (%16,9); meslek değişkenine göre işçi olan 30 kişi (%20,3), memur olan 25 kişi (%16,9), ev hanımı olan 76 kişi (%51,4), serbest meslek/esnaf olan 17 kişi (%11,5); ekonomik durum değişkenine göre düşük olan 19 kişi (%12,8), orta olan 117 kişi (79,1), yüksek olan 12 kişi (%8,1); duygularını ifade etmede yeterlilik değişkenine göre evet diyen 97 kişi (%65,5), hayır diyen 51 kişi (34,5); kaygılı olma durumu değişkenine göre evet diyen 112 kişi (%75,7), hayır diyen 36 kişi (%24,3); Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı konulma yılına göre 1 yıl önce konulan 12 kişi (%8,1), 2 yıl önce konulan 9 kişi (%6,1), 3 yıl önce konulan 30 kişi (%20,3), 4 yıl önce konulan 30 kişi (%20,3), tanı konulmayan 74 kişi (%50,0); çocuk sayısı değişkenine göre 1 çocuğu olan 37 kişi (%25,0), 2 çocuğu olan 49 kişi (%33,1), 3 çocuğu olan 42 kişi (%28,4), 4 ve daha fazla çocuğu olan 20 kişi (13,5) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 4.2 Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumlu Dışa Vurum Arasındaki Farkın Karşılaştırılması

Alt Boyut	Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	X	U	P
Olumlu Dışa Vurum	Evet	40,05	2963,5	16,11	188,5	0,000
	Hayır	108,95	8062,5	20,63		

Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaları ile Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babaları arasında “*olumlu dışavurum*” alt boyutuna göre anlamlı biçimde farklılığın incelenmesi için “*Mann Whitney U*” testi yapılmıştır. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. (U=188,5; p=,000; p<0,05).

Araştırmanın birinci hipotezi, Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış Çocukların anne veya babaları ile Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış Çocukların anne veya babaları arasında olumlu dışavurum anlamlı biçimde farklılaşmaktadır şeklindedir. Bulgulara göre çocuğuna Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı *konulmayan* anne veya babaları ortalamaları diğer gruba göre anlamlı derecede yüksektir. Bu durumda birinci hipotez *doğrulanmaktadır*.

Tablo 4.3 Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumsuz Dışa Vurum Arasındaki Farkın Karşılaştırılması

Alt Boyut	Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	X	U	p
Olumsuz Dışa Vurum	Evet	38,34	2837,0	19,26	62,00	0,000
	Hayır	110,66	8189,0	26,27		

Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaları ile Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babaları arasında “*olumsuz dışavurum*” alt boyutuna göre anlamlı biçimde farklılığın incelenmesi için “*Mann Whitney U*” testi yapılmıştır. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. (U=62,00; p=,000; p<0,05).

Araştırmanın ikinci hipotezi Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış Çocukların anne veya babaları ile Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış Çocukların anne veya babaları arasında olumsuz dışavurum anlamlı biçimde farklılaşmaktadır şeklindedir. Bulgulara göre çocuğuna Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı *konulmayan* anne veya babaların ortalamaları diğer gruba göre anlamlı derecede yüksektir. Bu durumda ikinci hipotez *doğrulanmaktadır*.

Tablo 4.4 Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Dürtü Şiddeti Arasındaki Farkın Karşılaştırılması

Alt Boyut	Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	X	U	p
Dürtü Şiddeti	Evet	47,48	3513,5	29,03	738,5	0,000
	Hayır	101,52	7512,5	33,04		

Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaları ile Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babaları arasında “*dürtü şiddeti*” alt boyutuna göre anlamlı biçimde farklılığın incelenmesi için “*Mann Whitney U*” testi yapılmıştır. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. (U=738,5; p=,000; p<0,05).

Araştırmanın üçüncü hipotezi, özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaları ile özgül öğrenme güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babaları arasında dürtü şiddeti anlamlı biçimde artmaktadır şeklindedir. Bulgulara göre çocuğuna Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı *konulmayan* anne veya babaların ortalamaları diğer gruba göre anlamlı derecede yüksektir. Bu durumda üçüncü hipotez *doğrulanmaktadır*.

Tablo 4.5 Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş ve Konulmamış Çocuğa Sahip Anne veya Babaların Anksiyete Düzeyleri Arasındaki Farkın Karşılaştırılması

Değişken	Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	X	U	p
Anksiyete Düzeyi	Evet	111,11	8222,0	18,11	29,00	0,000
	Hayır	37,89	28,04	9,16		

Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaları ile Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babaları arasında *“anksiyete düzeyi”* açısından anlamlı farklılığın incelenmesi için *“Mann Whitney U”* testi yapılmıştır. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. (U=29,00; p=,000; p<0,05). “Descriptive” verilerine göre Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı *almış* çocukların anne veya babalarının ortalaması 18,11 ile *orta düzeyde* anksiyete olarak tespit edilirken, Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı *almamış* çocukların anne veya babalarının ortalaması 9,16 ile *hafif düzeyde* anksiyete olarak tespit edilmiştir.

Araştırmanın dördüncü hipotezi, Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış Çocukların anne veya babaları ile Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış Çocukların anne veya babaları arasında anksiyete düzeyleri anlamlı biçimde farklılaşmaktadır şeklindedir. Bulgulara göre çocuğuna Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı *konulan* anne veya babaların ortalamaları diğer gruba göre anlamlı derecede yüksektir. Bu durumda dördüncü hipotez *doğrulanmaktadır*.

Tablo 4.6 Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş Çocuğa Sahip Anne veya Babaların Anksiyete Düzeyleri Arasındaki Farkın Karşılaştırılması

Değişken	Tanıtıcı Özellikler	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı/sd	u / χ^2	p
Cinsiyet	Kadın (n=61)	38,26	2334,0	350,0	,500
	Erkek (n=13)	33,92	441,0		
Çocuğa Yakınlık Durumu	Anne	38,26	2334,0	350,0	,500
	Baba	33,92	441,0		
Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	39,55	3	0,999	,802
	İlkokul mezunu	34,57			
	Lise mezunu	40,0			
	Üniversite mezunu	35,17			
Meslek	İşçi	34,48	3	1,533	,675
	Memur	41,91			
	Ev hanımı	38,90			
	Serbest/esnaf	32,00			
Ekonomik Durum	Düşük	36,0	2	0,039	,981
	Orta	37,66			
	Yüksek	36,0			
Duygularını İfade Etmede Yeterlilik	Evet	39,42	2050,0	472,0	,227
	Hayır	32,95	725,0		
Kaygılı Olma Durumu	Evet	36,7	2055,0	459,0	,562
	Hayır	40,0	720,0		
Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Ne Zaman Konuldu?	1 yıl önce	32,33	3	1,862	,602
	2 yıl önce	32,44			
	3 yıl önce	40,43			
	4 yıl önce	38,35			
Çocuk Sayısı	1	40,32	3	1,596	,660
	2	39,50			
	3	33,29			
	4 ve daha fazla	33,62			

• Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Anksiyete Düzeyleri*“Cinsiyet” değişkenine bağlı olarak “*Mann Whitney U*” ile incelenmiştir. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. (U=350,0; p=,500; p>0,05).

• Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Anksiyete Düzeyleri*“Çocuğa Yakınlık Durumu” değişkenine bağlı olarak “*Mann Whitney U*”

ile incelenmiştir. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. (U=350,0; p=,500; p>0,05).

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Anksiyete Düzeyleri*“**Eğitim Düzeyi**” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu dört grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(3)=0,999$; p=,802; p>0,05].

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Anksiyete Düzeyleri*“**Meslek**” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu dört grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(3)=1,533$; p=,675; p>0,05].

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Anksiyete Düzeyleri*“**Ekonomik Durum**” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu üç grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(2)=0,039$; p=,981; p>0,05].

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Anksiyete Düzeyleri*“**Duygularını İfade Etme Yeterliliği**” değişkenine bağlı olarak “*Mann Whitney U*” ile incelenmiştir. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. (U=472,0; p=,227; p>0,05).

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Anksiyete Düzeyleri*“**Kaygılı Olma Durumu**” değişkenine bağlı olarak “*Mann Whitney U*” ile incelenmiştir. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. (U=459,0; p=,562; p>0,05).

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Anksiyete Düzeyleri*“**Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulma Zamanı**” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu dört grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(3)=1,862$; p=,602; p>0,05].

• Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Anksiyete Düzeyleri*“Çocuk Sayısı” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu dört grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(3)=1,596$; $p=,660$; $p>0,05$].

Araştırmanın beşinci hipotezi, Belirlenen sosyodemografik özellikler Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış Çocukların anne veya babalarının anksiyete düzeylerini anlamlı biçimde etkilemektedir şeklindedir. *Bu sonuçlara göre araştırmanın beşinci hipotezi tüm değişkenler açısından doğrulanmamıştır.*

Tablo 4.7 Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş Çocuğa Sahip Anne veya Babaların Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Dürtü Şiddeti Puanları Arasındaki Farkın Karşılaştırılması

Değişken	Tanıtıcı Özellikler	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı/sd	u / χ^2	p
Cinsiyet	Kadın (n=61)	38,75	2363,50	320,50	,267
	Erkek (n=13)	31,65	411,50		
Çocuğa Yakınlık Durumu	Anne	38,75	2363,50	320,50	,267
	Baba	31,65	411,50		
Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	40,91	3	5,827	,120
	İlkokul mezunu	40,74			
	Lise mezunu	24,67			
	Üniversite mezunu	36,42			
Meslek	İşçi	39,68	3	0,455	,931
	Memur	34,55			
	Ev hanımı	37,32			
	Serbest/esnaf	36,86			
Ekonomik Durum	Düşük	33,83	2	0,134	,935
	Orta	37,54			
	Yüksek	39,63			
Duygularını İfade Etmede Yeterlilik	Evet	38,81	2018,00	504,00	,408
	Hayır	34,41	757,00		
Kaygılı Olma Durumu	Evet	37,93	2124,00	480,00	,756
	Hayır	36,17	651,00		

Değişken	Tanıtıcı Özellikler	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı/sd	u / x ²	p
Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Ne Zaman Konuldu?	1 yıl önce	35,54	3	1,990	,574
	2 yıl önce	44,22			
	3 yıl önce	39,18			
	4 yıl önce	33,70			
Çocuk Sayısı	1	35,03	3	0,567	,904
	2	39,61			
	3	36,79			
	4 ve daha fazla	37,35			

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Dürtü Şiddeti Puanları* “**Cinsiyet**” değişkenine bağlı olarak “*Mann Whitney U*” ile incelenmiştir. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. (U=320,50; p=,267; p>0,05).

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Dürtü Şiddeti Puanları* “**Çocuğa Yakınlık Durumu**” değişkenine bağlı olarak “*Mann Whitney U*” ile incelenmiştir. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. (U=320,50; p=,267; p>0,05).

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Dürtü Şiddeti Puanları* “**Eğitim Düzeyi**” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu dört grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(3)=5,827$; p=,120; p>0,05].

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Dürtü Şiddeti Puanları* “**Meslek**” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu dört grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(3)=0,455$; p=,931; p>0,05].

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Dürtü Şiddeti Puanları* “**Ekonomik Durum**” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu üç grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(2)=0,134$; $p=,935$; $p>0,05$].

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Dürtü Şiddeti Puanları* “**Duygularını İfade Etme Yeterliliği**” değişkenine bağlı olarak “*Mann Whitney U*” ile incelenmiştir. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($U=504,0$; $p=,408$; $p>0,05$).

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Dürtü Şiddeti Puanları* “**Kaygılı Olma Durumu**” değişkenine bağlı olarak “*Mann Whitney U*” ile incelenmiştir. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($U=480,0$; $p=,632$; $p>0,05$).

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Dürtü Şiddeti Puanları* “**Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulma Zamanı**” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu dört grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(3)=1,990$; $p=,574$; $p>0,05$].

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Dürtü Şiddeti Puanları* “**Çocuk Sayısı**” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu dört grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(3)=0,567$; $p=,904$; $p>0,05$].

Araştırmanın altıncı hipotezi, belirlenen sosyodemografik özellikler Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış Çocukların anne veya babalarının dürtü şiddetini anlamlı

biçimde etkilemektedir şeklindedir. *Bu sonuçlara göre araştırmanın altıncı hipotezi tüm değişkenler açısından doğrulanmamıştır.*

Tablo 4.8 Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş Çocuğa Sahip Anne veya Babalarının Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumlu Dışa Vurum Puanları Arasındaki Farkın Karşılaştırılması

Değişken	Tanıtıcı Özellikler	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı/sd	u / x ²	p
Cinsiyet	Kadın (n=61)	38,70	2361,0	323,0	,270
	Erkek (n=13)	31,85	414,0		
Çocuğa Yakınlık Durumu	Anne	38,70	2361,0	323,0	,270
	Baba	31,85	414,0		
Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	41,22	3	0,999	,802
	İlkokul mezunu	34,10			
	Lise mezunu	37,21			
	Üniversite mezunu	34,75			
Meslek	İşçi	36,63	3	0,141	,987
	Memur	37,82			
	Ev hanımı	38,24			
	Serbest/esnaf	35,71			
Ekonomik Durum	Düşük	46,83	2	0,856	,652
	Orta	36,84			
	Yüksek	41,50			
Duygularını İfade Etmede Yeterlilik	Evet	38,78	2016,5	505,5	,406
	Hayır	34,48	758,5		
Kaygılı Olma Durumu	Evet	37,76	2114,5	489,5	,847
	Hayır	36,69	660,5		
Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Ne Zaman Konuldu?	1 yıl önce	30,54	3	2,402	,493
	2 yıl önce	41,39			
	3 yıl önce	40,25			
	4 yıl önce	36,02			
Çocuk Sayısı	1	40,05	3	0,737	,865
	2	38,13			
	3	35,61			
	4 ve daha fazla	34,46			

• Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumlu Dışa Vurum Puanları* “Cinsiyet” değişkenine bağlı olarak “Mann Whitney U” ile incelenmiştir. Bu iki grubun puanları

arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. (U=323,0; p=,270; p>0,05).

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumlu Dışa Vurum Puanları* “**Çocuğa Yakınlık Durumu**” değişkenine bağlı olarak “*Mann Whitney U*” ile incelenmiştir. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. (U=323,0; p=,270; p>0,05).

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumlu Dışa Vurum Puanları* “**Eğitim Düzeyi**” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu dört grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(3)=0,999$; p=,802; p>0,05].

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumlu Dışa Vurum Puanları* “**Meslek**” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu dört grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(3)=0,141$; p=,987; p>0,05].

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumlu Dışa Vurum Puanları* “**Ekonomik Durum**” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu üç grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(2)=0,856$; p=,652; p>0,05].

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumlu Dışa Vurum Puanları* “**Duygularını İfade Etme Yeterliliği**” değişkenine bağlı olarak “*Mann Whitney U*” ile incelenmiştir. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. (U=505,5; p=,406; p>0,05).

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumlu Dışa Vurum Puanları* “**Kaygılı Olma Durumu**” değişkenine bağlı olarak “*Mann Whitney U*” ile incelenmiştir. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($U=489,5$; $p=,847$; $p>0,05$).

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumlu Dışa Vurum Puanları* “**Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulma Zamanı**” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu dört grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(3)=2,402$; $p=,493$; $p>0,05$].

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumlu Dışa Vurum Puanları* “**Çocuk Sayısı**” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu dört grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(3)=0,737$; $p=,865$; $p>0,05$].

Araştırmanın yedinci hipotezi, belirlenen sosyodemografik özellikler Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış Çocukların anne veya babalarının olumlu dışavurumunu anlamlı biçimde etkilemektedir şeklindedir. ***Bu sonuçlara göre araştırmanın yedinci hipotezi tüm değişkenler açısından doğrulanmamıştır.***

Tablo 4.9 Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş Çocuğa Sahip Anne veya Babalarının Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumsuz Dışa Vurum Puanları Arasındaki Farkın Karşılaştırılması

Değişken	Tanıtıcı Özellikler	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı/sd	u / χ^2	p
Cinsiyet	Kadın (n=61)	38,10	2324,0	360,0	,599
	Erkek(n=13)	34,69	451,0		
Çocuğa Yakınlık Durumu	Anne	38,10	2324,0	360,0	,599
	Baba	34,69	451,0		

Değişken	Tanıtıcı Özellikler	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı/sd	u / x ²	p
Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	34,76	3	0,897	,826
	İlkokul mezunu	39,12			
	Lise mezunu	38,04			
	Üniversite mezunu	40,75			
Meslek	İşçi	36,18	3	2,186	,535
	Memur	45,73			
	Ev hanımı	36,71			
	Serbest/esnaf	32,43			
Ekonomik Durum	Düşük	39,00	2	2,050	,359
	Orta	36,56			
	Yüksek	52,13			
Duygularını İfade Etmede Yeterlilik	Evet	39,66	2062,50	459,50	,177
	Hayır	32,39	712,50		
Kaygılı Olma Durumu	Evet	38,17	2137,50	466,500	,632
	Hayır	35,42	637,50		
Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Ne Zaman Konuldu?	1 yıl önce	33,88	3	1,715	,634
	2 yıl önce	45,33			
	3 yıl önce	36,17			
	4 yıl önce	38,07			
Çocuk Sayısı	1	32,18	3	5,889	,117
	2	45,14			
	3	33,11			
	4 ve daha fazla	33,54			

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumsuz Dışa Vurum Puanları* “Cinsiyet” değişkenine bağlı olarak “*Mann Whitney U*” ile incelenmiştir. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. (U=360,0; p=,599; p>0,05).

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumsuz Dışa Vurum Puanları* “Çocuğa Yakınlık Durumu” değişkenine bağlı olarak “*Mann Whitney U*” ile incelenmiştir. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. (U=360,0; p=,599; p>0,05).

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumsuz Dışa Vurum Puanları* “**Eğitim Düzeyi**” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu dört grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(3)=0,897$; $p=,826$; $p>0,05$].

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumsuz Dışa Vurum Puanları* “**Meslek**” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu dört grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(3)=2,186$; $p=,535$; $p>0,05$].

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumsuz Dışa Vurum Puanları* “**Ekonomik Durum**” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu üç grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(2)=2,050$; $p=,359$; $p>0,05$].

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumsuz Dışa Vurum Puanları* “**Duygularını İfade Etme Yeterliliği**” değişkenine bağlı olarak “*Mann Whitney U*” ile incelenmiştir. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($U=459,5$; $p=,177$; $p>0,05$).

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumsuz Dışa Vurum Puanları* “**Kaygılı Olma Durumu**” değişkenine bağlı olarak “*Mann Whitney U*” ile incelenmiştir. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($U=466,5$; $p=,632$; $p>0,05$).

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumsuz Dışa Vurum Puanları* “**Özgül Öğrenme**

Güçlüğü Tanısı Konulma Zamanı” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu dört grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(3)=1,715$; $p=,634$; $p>0,05$].

- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin *Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumsuz Dışa Vurum Puanları* “**Çocuk Sayısı**” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis Testi*” ile incelenmiştir. Bu dört grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. [$\chi^2(3)=5,889$; $p=,117$; $p>0,05$].

Araştırmanın sekizinci hipotezine göre, belirlenen sosyodemografik özellikler Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış Çocukların anne veya babalarının olumsuz dışavurumunu anlamlı biçimde etkilemektedir şeklindedir. ***Bu sonuçlara göre araştırmanın sekizinci hipotezi tüm değişkenler açısından doğrulanmamıştır.***

Tablo 4.10 Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş Çocuğa Sahip Anne veya Babalarının Duygusal Dışavurum ile Anksiyete Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması

		Anksiyete
Duygusal Dışavurum	Korelasyon	,091
	p	,442

Araştırmanın dokuzuncu hipotezine göre, Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış Çocukların anne veya babaların duygusal dışavurum ve anksiyete düzeyleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamsız bir ilişki tespit edilmiştir. ***Bu sonuçlara göre araştırmanın dokuzuncu hipotezi tüm değişkenler açısından doğrulanmamıştır.***

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumlu Dışavurum Arasındaki Farkın Karşılaştırılmasının Tartışması

Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babalarının ile Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babaları arasında “*olumlu dışavurum*” alt boyutuna göre, iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($U=188,5$; $p=,000$; $p<0,05$).Burger (2006)’e göre, duygusal dışavurumun kişilerin ruh sağlığı açısından önemi oldukça fazladır. Yüksek duygusal dışavurumlu olarak belirlenen bireylerin düşük dışavurumlulara göre daha çok mutluluk daha az kaygı yaşadıkları ve daha az suçluluk duygusu duydukları saptanmıştır (Katz and Campbell, 1994). Ayrıca, duygusal dışavurumu yüksek bireylerin özgüvenlerinin de yüksek olduğu belirtilmektedir (Friedman et al., 1980). Koptagel (1991)’e göre engelli çocuk ve ailelerin psikolojik sıkıntılarını, sorunlarını açıklayıp anlatmak pek mümkün olmamaktadır. Yaşanılan sorunları en iyi bir biçimde birey ve ailesi anlatabilir. Engelli çocukların engellilik durumuna karşı değişik tepki gösterdikleri yapılan araştırma sonucunda tespit edilmiştir. Kimileri saldırgan olurken, kimileri içlerine kapanabilir; kimileri de kendisini karamsarlığa bırakır. Özgül Öğrenme Tanısı almış çocukların anne veya babalarının, öncelikle çocuklarını kabullenme aşamasında çok da fazla yol kat edemedikleri düşünüldüğünde, toplumdan kaçma, çocuğunu saklama, toplum tarafından etiketlenmeden korkma gibi durumlarla karşılaşabilir. Bu ve buna benzer durumlar anne veya babalara içten içe yıkım yaşatabilir ve depresif belirtiler gösterebilirler. Psikolojik iyilik hali olumsuz yönde gelişen ailelerde, çocuklarının bu olumsuzluklarını genel yaşama genelleme yaparak bilişsel çarpıtmalar geliştirebilirler. Bu bilişsel çarpıtmalar ailelerin, sürekli olumsuz durumlara dikkat etmesine, olumsuz düşünce ve olumsuz yönlere kaymasına sebep olabilir ve farkında olmadan hayatlarındaki olumlu olan her türlü şeyi de görmezden gelebilirler. Ayrıca bunu dışarıya yansıtamayabilirler. Bu açıdan bakıldığında özgül

öğrenme tanısı almış çocukların anne veya babaları, tanı almamış çocukların anne veya babalarına göre olumlu duygularını daha az dışa vurabilirler.

Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Olumsuz Dışa Vurum Arasındaki Farkın Karşılaştırılmasının Tartışması

Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaları ile Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babaları arasında “*olumsuz dışavurum*” alt boyutuna göre, iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($U=62,00$; $p=,000$; $p<0,05$). Gross ve John (1997) tarafından yapılan araştırmada, yaşanan üzüntünün olumsuz dışavurumu; yaşanan eğlenceli durumların ise olumlu dışavurumları yordadığı tespit edilmiştir. Buna göre, olumsuz dışavurum, hayatta yaşanan olumsuz olaylarla ilişkilidir. Duyguların dışavurumunda sosyal engeller ve onların kadın ve erkek kanser hastalarının yaşadıkları sıkıntılarla ilişkisi üzerine yapılan bir araştırmada; kadınların erkeklere göre daha fazla duygularını dışa vurdukları ve eşleriyle ya da diğer bireylerle sosyal açıdan sıkıntılar yaşamadıkları tespit edilmiştir (Zakowski et al., 2003). Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babalarının olumsuz duygularının dışavurumlarının sebebi olarak psikolojik iyi olma hali gösterilebilir. Psikolojik iyi olma halinde ise, özerklik, kendini kabul ve olumlu ilişkiler kurmak oldukça önemlidir. Kendini olduğu gibi kabul eden bireyler, değiştirebildikleri özelliklerini değiştirir, değiştiremediklerini ise kabul ederler. Olumsuz yaşantılardan sonra, yıkıcı bir şekilde kendilerini eleştirmezler ve kendilerine karşı anlayış seviyeleri oldukça üst düzeydedir. Özerk olmak ise, kendi yaşamıyla ilgili önemli kararları kendisinin alabilmesi ve bağımsızca karar verebilmesidir. Psikolojik iyi oluşun temel unsurlarından olan özerk olma ile bütün kararların birey tarafından alınması anlaşılmalıdır. Olumlu ilişkilerde ise bireylerle sağlıklı ve tatmin edici ilişkiler kurmak oldukça önemlidir. Tüm bu bahsedilenler psikolojik sağlığın en önemli belirleyicilerindendir (Doğan,2012).Konu ile ilgili yapılan araştırmalarda da olumsuz duyguların dışavurumunda öznel ve psikolojik iyi oluşa katkı sağladığı, negatif duyguların azaldığı, bilişsel yeniden yapılanmanın sağlandığı görülmektedir. Ayrıca olumsuz duyguların ifade edilmesi ile birlikte bilişsel yeniden yapılanma ile iç görü artmaktadır (Lepore, Ragan and Jones,

2000). Anne veya babaların, kendilik algısının yüksek olması ile bu sonuca ulaşıldığı düşünülmektedir.

Berkeley Duygusal Dışavurum Ölçeği Alt Boyutlarından Dürtü Şiddeti Arasındaki Farkın Karşılaştırılmasının Tartışması

Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaları ile Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babaları arasında “*dürtü şiddeti*” alt boyutuna göre, iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($U=738,5$; $p=,000$; $p<0,05$). Daruna ve Barnes (1993)’a göre dürtüsellik prematür, uygunsuz, istenmeyen ve zararlı sonuçlar doğuran davranışların bütünüdür. Barratt’a (1994) göre dürtüsellik tepki baskılama hatalarını, hızlı bilgi işleme sürecini, yenilik arayışını ve hazzı erteleme durumlarını içeren çok boyutlu bir kavramdır. Dürtüsellığı yüksek olan bireylerin, en göze çarpan özellikleri davranışlarının olumsuz sonuçlarına aldırılmaları, çevresel-işsel uyarana bilgi işleme ve yargılama sürecini tamamlamadan plansız ve hızlı bir şekilde yanıt vermeleri ve uzun süreli sonuçlar için sabredememeleridir (Moeller et al., 2001). Özgül öğrenme tanısı almamış çocukların anne veya babalarının dürtü şiddeti puanlarının daha yüksek olması, özgül öğrenme tanısı almış çocukların anne veya babalarına göre daha çok toplum içine çıkmalarına ve daha rahat davranabilmelerine olanak sağlamasına bağlanabilir. Şöyle ki, tanı almış çocukların anne veya babaları çocuklarını toplumdan uzak tutabilirler. Bu uzaklık onların cesaretlerini kırabilir ve içe dönük bir yaşam yaşayabilirler. Tanı almamış çocukların anne veya babaları, tanı alan çocukların anne veya babalarına göre daha sosyal olabilecekleri, duygu-düşünce paylaşımında daha rahat olabilecekleri, çocuklarını sosyal ortamlarda daha çok göstermek istemeleri ve daha aktif olabilecekleri göz önüne alındığında dürtüsellik şiddeti de bunlara bağlı olarak artabilir. Ayrıca anne veya babaların yetişme tarzları, kendi ebeveynlerinin tutum ve davranışları ile eşler arasındaki ilişkinin de dürtüsellik şiddetinin belirleyici unsurlar arasında olduğu düşünülebilir. Yapılan çalışmada çıkan sonuç doğrulanmaktadır.

Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş ve Konulmamış Çocuğa Sahip Anne veya Babaların Anksiyete Düzeyleri Arasındaki Farkın Karşılaştırılmasının Tartışması

Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaları ile Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babaları arasında “*anksiyete düzeyi*” açısından, iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($U=29,00$; $p=,000$; $p<0,05$). “Descriptive” verilerine göre Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı *almış* çocukların anne veya babalarının ortalaması 18,11 ile *orta düzeyde* anksiyete olarak tespit edilirken, Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı *almamış* çocukların anne veya babalarının ortalaması 9,16 ile *hafif düzeyde* anksiyete olarak tespit edilmiştir. Karaman, Kara ve Durukan (2012)’e göre özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların, zeka düzeyleri normal veya normalin üzerinde olsa da, okulda akademik olarak başarısız oldukları ve kendilerinden beklenen düzeyde performans göstermedikleri tespit edilmiştir. Ayrıca bu tarz öğrenciler, ilkokula başladıkları zaman okumayı sökemedikleri için sınıf ortalamasının gerisinde kalmaktadırlar. Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babalarının, tanı almamış çocukların anne veya babalarına göre anksiyete düzeylerinin yüksek olması çocukları üzerinde daha çok endişelenmesine bağlanabilir. Tanı alan çocukların anne veya babaları, çocuklarının ileride nasıl bir hayat sürecekleri, hastalıklarının düzelip-düzelmeyeceğini daha çok düşünmeleri, ne zaman kendilerine bağımlı olmaktan çıkacaklarını düşünmelerine ve akranları ile farklılıkların ne zaman ortadan kalkacaklarını düşünmelerine bağlanabilir. Bunları her anne veya baba düşünebilirken, bu düşünceler tanı alan çocukların anne veya babalarında daha şiddetli olabilir. Bu tarz düşünceler onların duygularına yansiyabilir ve genel itibariyle çocuklarının her hareketlerinde kaygılanabilirler, endişelenebilirler. Bu kaygılar anne veya babalarda olumsuz davranmalarına da sebep olabilir ve kendi iç dünyalarında kısır döngü oluşturabilirler. Yapılan çalışmada çıkan sonuç doğrulanmaktadır.

Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Konulmuş Çocuğa Sahip Anne veya Babalarının Duygusal Dışavurum ile Anksiyete Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılmasının Tartışması

Özgül öğrenme güçlüğü tanısı konulmuş çocuğa sahip anne ve babaların duygusal dışavurum ile anksiyete düzeyleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamsız bir ilişki tespit edilmiştir. Duyguların dışavurumu, bireylerin farkında olduğu ya da olmadığı zamanlarda ortaya çıkmaktadır (Kennedy-Moore and Watson, 1999). İnsanların duygularını nasıl dışa vurdukları ve bu dışavurumların ne anlama geldiği sosyal etkileşimlerin önemli ve temel yönlerinden birini oluşturur. Duyguların dışa vurulmasından çok nasıl anlaşıldığı tamamen diğer bireylerle kurulan iletişimden etkilenmektedir (Lavee and Ben-Ari, 2004). Özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış çocukların, öğrenmede yaşadıkları güçlükler ve yaşanan başarısızlıklar çocukların güven duygularını olumsuz yönde etkilemektedir. Kendilerine güven duymakta zorluk çeken bu çocuklar, akademik anlamda ilerlemekte oldukça zorlanmakta ve var olan sorunların üstesinden gelememektedir (Palombo, 2001; McNulty, 2003). Bununla birlikte anne ve babalar, özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklarının varlığı ile kişilerarası ilişkilere önem vermeye başlayabilirler. Bu ilişkiler anne ve babaların empati, öfke gibi duygusal tepkilere karşı farkındalık düzeyleri gelişmeye başlayabilir ve duygusal tepkilerini ilişkiler sırasında aktarabilirler. Bu aktarım onlara katarsis etkisi yaratabilir ve kişiler arası ilişkilerde saydamlık ilkesini geliştirebilirler. Bu ilke ile içlerindeki kaygı düzeyini etkileyebilir. Çünkü anksiyete düzeyi daha çok anne ve babaların içe atımları ile gerçekleşen, dış ilişkilerde davranışsal patlama ile sonlanabilen bir durumdur. Yani anksiyete belirtileri içinde yer alan nefes almada güçlük, bayılma korkusu gibi durumların duygusal dışavurum sayesinde artması beklenebilir ama temel olarak birbirinden farklı kavramlar olduğu için tetikleyen durumlar farklılaşabilir. Bu açıdan bakıldığında çıkan sonuç doğrulanmaktadır.

5.1.ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1. Bu araştırmada Gross ve John (1995) tarafından geliştirilen, Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması Akın (2010) tarafından yapılan,

BDDÖ'nün ölçtüğü niteliklerle; Beck ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe standardizasyonu Ulusoy (1993) tarafından yapılan BAE'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

2. Bu araştırma İstanbul'da özel bir rehabilitasyon merkezinde öğrenim gören öğrencilerin anne veya babalarından elde edilen verilerle yapılmıştır. Elde edilen bulgular farklı koşullara sahip öğrencilere genellenebilir.

3. Yapılan çalışmada 118 kadın, 30 erkek örneklem grubuna dahil edilmiştir. Araştırmanın kadın ve erkek açısından daha iyi bir karşılaştırma verebilmesi için bu sayıların dengede tutulmasına dikkat edilebilir.

4. Yapılan çalışmada 150 kişi örneklem grubuna dahil edilmiştir. Benzer koşullarda bu sayının artırılması halinde çok daha geniş kapsamlı bulgular elde edilebilir.

5. Yapılan çalışmada anne veya baba sayısının dengede olmadığı görülmektedir. Daha sağlıklı sonuçlar alınabilmesi için cinsiyet değişkenine göre sayıların dengede olmasına dikkat edilebilir.

6. Yapılan çalışmada ebeveynlerin çocuklarının tanı almadan önce ve sonraki duygu dışavurumu ile anksiyete düzeylerinin saptanmamış olması daha detaylı ve sağlıklı yorumların elde edilebilmesine olanak sağlayabilirdi.

7. Sosyodemografik veri formunda bulunan değişkenlerin, daha geniş kapsamlı ele alınmamış olması, daha detaylı sonuçlar elde edilmesine engel olmuştur.

BÖLÜM VI

SONUÇ ve ÖNERİLER

Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaları ile Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babaları arasında “*olumlu dışavurum*” alt boyutuna göre iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaları ile Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babaları arasında “*olumsuz dışavurum*” alt boyutuna göre iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaları ile Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babaları arasında “*dürtü şiddeti*” alt boyutuna göre iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaları ile Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almamış çocukların anne veya babaları arasında “*anksiyete düzeyi*” açısından iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Yapılan araştırma bulgularına göre, şu önerilerde bulunulmuştur;

✦ Bu çalışma, özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaları ile özgül öğrenme güçlüğü tanısı almamış anne veya babaların duygu dışavurumları ve anksiyete düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik çalışmadır. Yapılan araştırmanın literatüre katkı sağlayan özgün bir çalışma olduğu ve bundan sonra yapılacak çalışmalara önemli bir bilgi kaynağı oluşturacağı düşünülmektedir.

✦ Yapılan çalışmada da görüleceği gibi, özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış çocukların anne veya babaların, olumlu duygu dışavurumlarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu nokta da Kadın ve Aile Sağlığı Merkezlerinin daha etkin bir şekilde kullanımının yaygınlaştırılması için, görsel ve işitsel medya da görünürlüğün artırılmasının önemli olacağı düşünülmektedir.

✦ Ayrıca belediyeler (psikolog gözetiminde) aracılığıyla, özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış anne veya babalara ulaşım, Rehberlik Araştırma Merkezleri tarafından açık rehberlik gruplarına dahil olmasına olanak sağlanabilir.

✦ Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocuğa sahip anne veya babaların, anksiyete düzeylerini en aza indirmek için psikolog hizmetlerinden faydalanması sağlanabilir.

✦ Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocuklara hizmet veren kurumlarda, yalnızca engelli çocuk ve anne babalarına yönelik değil kardeşlere yönelik de psikolojik ve eğitsel danışmanlık yapılmalıdır.

✦ Anksiyete düzeyleri yüksek çıkan anne veya babaların bu durumlarını azaltıcı programlar düzenlenmesi, farkındalık sağlayarak kaygı düzeylerinin düşmesine katkı sağlayabilir.

✦ Yapılan bu çalışmada daha fazla örneklem grubu dahil edilerek genişletilebilir.

✦ Bu çalışma sadece Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı almış çocukların annelerine uygulanabilir.

✦ Ebeveynlerin anksiyete seviyelerini ve duygu dışavurumlarını etkileyebilecek eşlik eden psikopatolojik durumlarının olup olmadığı araştırılabilir.

KAYNAKÇA

Ahmetoğlu, E., ve Aral, N., 2004, Zihinsel Engelli Çocukların Kardeş İlişkilerinin Anne ve Kardeş Algılarına Göre Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Akın, A., 2010, "The validity and reliability of Turkish version of the Berkeley Expressivity Scale" Paper presented at the World Conference on Psychology, Counselling and Guidance, April, pp.21-25.

Akın, A., 2012, "Emotional expressivity and loneliness in religious and moral studies education students" TOJCE: The Online Journal of Counselling and Education, 1(3), pp.31-40.

American Psychiatric Association, Diagnostic and statistical manual of mental disorders (4th ed.) Washington D.C: APA, 1994.

Amerikan Psikiyatri Birliği, *Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması Elkitabı, Yeniden Gzden Geirilmiş Drdnc Baskı* (DSMIV- TR), 2001, Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington DC, (ev., E. Köroğlu) Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2000.

Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington DC, (ev., E. Köroğlu), Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2007

Amerikan Psikiyatri Birliği, *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, Beşinci Baskı* (DSM-5), (ev., E. Köroğlu), Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2013.

Andersen, P.A., and Guerrero, L.K., Principles of communication and emotion insocial interaction. P.A. Andersen ve L.K. Guerrero (Ed.), Handbook of Communication and Emotion: Research, Theory, Applications, and Context Academic Press, California, 1998.

Ar, Ö. F., 2014, Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynler İle Otizmlı Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu ve Anksiyete Düzeylerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haliç Üniversitesi, İstanbul.

Barratt E.S., “Impulsiveness and aggression. In: Monahan J, Steadman H editors. Violence and mental disorder: Developements in risk assesment.” Chicago: University of Chicago Press; 1994. p. 61-79.

Bayraktutan, M., 2014, Sosyal Anksiyete Bozukluğu Olan Hastalarda Empati Becerisi, Aleksitimi, Depresyon, Anksiyete Düzeyleri İle Sempatik Deri Yanıtı İlişkisi Ve Tıbbi Tedavinin Etkileri, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Beck, A. T.,*Bilişsel terapi ve duygusal bozukluklar*.(Çev., A, Türkcan), Litera Yayıncılık,İstanbul, 2008.

Berksun, O. E.,*Anksiyete ve Anksiyete Bozuklukları*,Turgut Yayıncılık, İstanbul, 2003.

Bilgin, Ş., 2012, Ağır Ve Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların Anne-Babalarının Algıladıkları Sosyal Destek Kaygı Ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Burger, J. M. Kişilik. (Çev: İnan Deniz Erguvan Sarioğlu.). İstanbul: Kaknüs Yayınevi, 2006.

Carlson, N. R., Martin, G. N., and Buskist, W., 2004, “Psychology, great britain” Pearson Education. DOI: pp.734-767.

Civan, A.,2011, Eşlerin Duygu Dışavurum Tarzları İle Algılanan Evlilik Kalitesinin İlişkisi Ve Duygusal Farkındalığın Rolü,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin “bakıda”.

Crick, N. R., and Dodge, K. A., 1994, "A review and reformulation of social information processing mechanisms in children's social adjustment" *Psychological Bulletin*, 115, pp.74-101.

Crooks, R. L., and Stein, J., *Psychology; science, behavior, and life*, United States of America: Holt, Rinehart and Winston, Inc. 1991.

Cüceloğlu, D., *İnsan ve Davranışı*, 12. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.

Dahlen, E.R. and Martin, R.C., 2005, "The experience, expression, and control of anger in perceived social support" *Personality and Individual Differences*, 39, pp.391-401.

Daruna, J.H., Barnes, P.A., A neurodevelopmental viwe of impulsivity. In: McCown W, Johnson JL, Shure MB ed. *The impulsive client: Theory, research and treatment*. Washington, DC: American Psychological Association, 1993.

Deniz, M. E., Yorgancı, Z., ve Özyeşil, Z., 2009, Öğrenme Güçlüğü Görülen Çocukların Sürekli Kaygı Ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma, *Elementary Education Online*, 8(3), 694-708, *İlköğretim online*, 8(3), 694-708, 2009, <http://ilkogretim-online.org.tr> (erişim tarihi, 25.03.2015)

Doğan, T., 2012, Psikolojik İyi Oluş ve Esenlik Terapisi, <http://www.internethaber.com/psikolojik-iyi-olus-ve-esenlik-terapisi-13114y.htm> (erişim tarihi, 14.09.2015).

Earnst, K. S., and Kring, A. M., 1999, "Emotional responding in deficit and non-deficit schizophrenia" *Psychiatry Research*, 88, pp.191-207.

Friedman, H. S., Prince, L. M., Riggio, R. E., and DiMatteo, M. R., 1980. "Understanding and assessing nonverbal expressiveness: The affective communication test". *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, pp.333-351.

Gander, M.J., and Gardiner, H. W., *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Çev., A.Dönmez, N. Çelen ve B. Onur) İmge Kitabevi, Ankara, 2001.

Gath, A., 1992, *The Brothers and Sisters of Mentally Retarded Children*. (Ed. Dunn, J. ve Boer, F.) *Children's Sibling Relationships: Developmental and Clinical Issues*. Hillsade, NJ.: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Geçtan, E., *Psikanaliz ve Sonrası*, Metis Yayınları, İstanbul, 2006.

Gross, J. J., and John, O.P., 1995, "Facets of emotional expressivity: Three self-report factors and their correlates" *Personality and Individual Differences*, 19, pp.555-568.

Gross, J. J. and John, O. P., 1997, "Revealing Feelings: Facets of Emotional Expressivity in Self-Reports, Peer Ratings, and Behavior". *Journal of Personality and Social Psychology*, 72 (2), pp.435-448.

Gülşen Kozacıoğlu, 1986, "Çocukların Anksiyete Düzeyleri ile Annelerin Tutumları Arasındaki İlişki", İ.Ü.Edebiyat Fakültesi Yayını, ss.67.

Hemenover, S.H., 2003, "The good, the bad, and the healthy: Impacts of emotional disclosure of trauma on resilient self-concept and psychological distress" *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, pp.1236-1244.

Ingoldsby, B. B., Horlacher, G. T., Schvaneveldt, P. L., and Matthews, M., 2005, "Emotional expressiveness and marital adjustment in ecuador" *Marriage and Family Review*, 38(1), pp.25-44.

Işık, E., ve Taner, Y., *Çocuk Ergen ve Erişkinlerde Anksiyete Bozuklukları*, Asimetrik Parelel Kitabevi, İstanbul, 2006.

Kara, N., 2013, Çiftlerde Yükleme Biçimleri, Çatışma Çözme Stilleri Ve Eşin Duygu Dışavurum Tarzları İle Çift Uyumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karaman, D., Kara, K., ve Durukan, İ., 2012, "Özgül öğrenme bozukluğu" Anadolu Tıbbi Araştırmalar Dergisi, ss.288-298.

Katz, I. M., and Campbell, J. D. ,1994, "Ambivalence over emotional expression and well-being: Nomothetic and idioraphic test of the stres-buffering hypothesis." Journal of Personality and Social Psychology, 67, pp. 513-524.

Kennedy-Moore, E., and Watson, J.C., 1999, The myth of emotional venting. P. Salovey, (ed.), *expressing emotion: myths, realities, and therapeutic strategies*, New York: The Guilford Press, 1999.

Kennedy Moore, E. and Watson, J.C., 2001, "How and when does emotional expression help?" Review of General Psychology, 5, pp.187-212.

Koptagel-İlal, G., *Tıpsal Psikoloji*, 3. Baskı, Güneş Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1991.

King, L.A., Emmons, R.A., 1990, "Conflict over emotional expression: psychological and physical correlates" Journal of Personality and Social Psychology, 58 (5), pp.864-877.

King, L.A. and Miner, K.A., 2000, "Writing about the perceived benefits of traumatic events: Implications for physical health" Personality and Social Psychology Bulletin, 26, pp.220-230.

Korkmazlar, O. Ü., *Öğrenme Bozukluğu ve Özel Eğitim. Farklı Gelişen Çocuklar*, Epsilon Yayıncılık. İstanbul, 2003.

Korkmazlar, Ü. ve Sürücü, Ö., 2007, Öğrenme bozuklukları. A. Soykan-Aysev ve Y.İşık-Taner (ed.), Çocuk Ve Ergen Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları, Ankara: goldenPrint.

Kula, N.,2005, “Engelli Birey ve Ailesinin Sosyal Uyumunda Yaratılanı Hoşgör Yaradandan Ötürü Anlayışının Rolü” Tasavvuf İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi, s.15.

Kurşun, N. S., 2014, 10 Yaş Altı Erkek Sünnet Çocuklarının Sünneti Algılayışlarının, Bu Durum Karşısında Yaşadıkları Güçlüklerin Ve Anksiyete Düzeylerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haliç Üniversitesi, İstanbul.

Kuzucu, Y., 2011,“Duyguları ifade etme ölçeği'nin uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları”Kastamonu Eğitim Dergisi, 19 (3), ss.779-792.

Kring, A. M., Smith, D. A., and Neale, J. M., 1994,“Individual differences in dispositional expressiveness: Development and validation of the emotional expressivity scale”Journal of Personality and Social Psychology, 66(5), pp.934-949.

Lavee, Y., and Ben-Ari, A., 2004,“Emotional expression and neuroticism: Do they predict marital quality?”Journal of Family Psychology, 18, pp.620–627.

Lepore, S. J., Ragan, J., Jones, S., 2000, “Talking facilitates cognitive-emotional processes of adaptation to an acute stressor.”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 78,pp. 499-509.

Matsumoto, D., and Kupperbusch, C., 2001,“Idiocentric and allocentric differences inemotional expression, experience, and the coherence between expression andexperience”Asian Journal of Social Psychology, 4, pp.113-131.

McNulty, M.A., 2003,“Dyslexia and the life course”Journal of Learning Disabilities, 36(4), pp.363-381.

Mesquita, B., 2001, "Emotions in collectivist and individualist contexts" *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(1), pp.68-74.

Metts, S., and Planalp, S., 2002, Emotional communication. M.L. Knapp ve J.A. Daly,(Ed.), *Handbook of interpersonal communication* içinde (ss. 339-373). California:Sage Publications.

Moeller, F.G., Barratt, S.E., Dougherty, D.M., Schmitz, J.M., 2001, "Psychiatric Aspects of Impulsivity." *Am J Psychiatry*; 158: pp.1783-93.

Morris, C. G.,*Psikolojiyi Anlamak*. (Çev., H. B. Ayvaşık, ve M. Sayıl), Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara, 2002.

Naci Kula, 2006 "Engellilik ve Din"Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, s. 8-11.

Nişanyan, S.,*Sözlerin Soyağacı: Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*, Everest Yayınları,İstanbul, 2009.

Novin, S., Rieffe, C.and Mo, T. J. H., 2010,"The role of situational goals and audience on self-reported emotion experience and expression: Dutch and South Korean children compared" *Infant and Child Development*, 19, pp.406-421.

Nunez, J.S., Gonzalez-Pienda, J.A., Gonzalez-Pumariega, S., Roces, C., Alvarez, L., Gonzalez, P., Cabanach, R.G., Valle, A., and Rodriguez, S., 2005,"Subgroups of Attributional Profiles in Student with Learning Difficulties and Their Relation to Self-Concept and Academic Goals"*Learning Disabilities Research and Practice*, 20(2), pp.86-97.

Palombo, J.,*Learning Disorders and Disorders of The Self In Children and Adolescents*, W. W. Norton and Company, New York, 2001.

Pennebaker, J. W., 1997, "Writing about emotional experiences as a therapeutic process" *Psychological Science*, 8, pp.162-166.

Reis, H. T., and Patrick, B. C., *Attachment and intimacy: Component processes*, In A. Kruglanski and E. T. Higgins (Eds.), *Social psychology: Handbook of basic principles*, New York, Guilford, 1996.

Remzi Oto, *Zihinsel Özürlü Çocukların Aileleri: Aile İşlevleri ve Durumluluk Düzeyleri, Yaşam Boyu Sosyal Hizmet*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Yayınları, Ankara 1999.

Saatçioğlu, Ö., 2001 "Yaygın anksiyete bozukluğunun tedavisi ve yeni yaklaşımlar" *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 11(1), ss.60-77.

Sertbaş, G., ve Bahar, A., 2004, "Anksiyete ve anksiyete ile baş etmede hemşirelik girişimleri" *Hemşirelik Forumu Dergisi*, ss.39-44.

Silver, C.H., Ruff, R.M, Iverson, G. L., Barth, J. T., Broshek, D. K., Bush, S. S., Koffler, S.P. and Reynolds, C.R. 2007, "Learning disabilities: The need for neuropsychological evaluation. NAN Policy and Planning Committee" *Archives of Clinical Neuropsychology*, 23, pp.217-219.

Sloan, D. M., Strauss, M. E., and Wisner, K. L., 2001, "Diminished response to pleasant stimuli by depressed women" *Journal of Abnormal Psychology*, 110, pp.488-493.

Smits, D.J.M., De Boeck, P. and Vansteelandt, K., 2004, "The inhibition of verbally aggressive behavior" *European Journal of Personality*, 18, pp.537-555.

Smyth, J.M., 1998, "Written emotional expression: Effects sizes, outcome types, and moderating variables" *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66, pp.174-184.

Sümer,A.S.,2008, Farkli Öz-Anlayış (Self-Compassion) Düzeylerine Sahip Üniversite Öğrencilerinde Depresyon Anksiyete Ve Stresin Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya “bakıda”.

Spielberger, C.D., and Guerrero, R.D., *Cross-Cultural Anxiety*, Hemisphere Publishing Corporation, New York, 1976.

Strongman, K. T.,*The psychology of emotion: theories of emotion in perspective*.Sussex: john wiley and sons,1996.

Tuğrul, C., 1999,“Duygusal Zeka”Klinik Psikiyatri, 1, ss. 2-20.

Tutarel Kışlak, Ş., ve Göztepe, I.,2012, “Duygu dışavurumu, empati, depresyon ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler” Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(2), ss.27-46.

Trierweiler, L. I.,Eid, M., and Lischetzke, T., 2002,“The structure of emotional expressivity: Each emotion counts”*Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), pp.1023–1040.

Petrie, K.J., Booth, R.J. and Pennebaker, J.W., 1998, “The immunological effects of thought suppression” *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, pp.1264-1272.

Talashoğlu, P., 2011, Çalışan Engellilerin Sahip Oldukları Denetim Odağıyla İş Hayatında Yaşadıkları Stres Ve Anksiyete İle Başa Çıkmaları Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Tannock, R.,*Öğrenme Bozuklukları*, Sadock B, Sadock V, Kaplan andSadock“s Comprehensive Textbook of Psychiatry, 2008.

Tsai, J. L., Levenson, R. W. and McCoy, K., 2006, "Cultural and temperamental variation in emotional response" *Emotion*, 6(3), pp.484-497.

Tokuçcu, T., 2006, *Özel Eğitim Merkezleri İle Çocuk Yuvalarında Çalışan Çocuk Eğitimcilerinin Anksiyete Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması Ve Anksiyete Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Tespiti*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Trierweiler, L. I., Eid, M., and Lischetzke, T., 2002, "The structure of emotionalexpressivity: Each emotion counts" *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), pp.1023–1040.

Türk Dil Kurumu, 1. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998.

Undheim, A., and Sund, A., 2008, "Psychosocial Factors and Reading Difficulties: Students With Reading Difficulties Drawn From A Representative Population Sample" *Scandinavian Journal of Psychology*, 49, pp.377–384.

Yavuzer H., *Çocuk Psikolojisi*, 28. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2005.

Zakowski, S. G., Haris, G., Krueger, N., Laubmeier, K. K., Garrett, S., Flanigan, R. and Johnson, P., 2003 "Social barriers to emotional expression and their relations to distress in male and female cancer patients" *British Journal of Health Psychology*, 8, pp.271–286.

EKLER

EK 1: Sosyodemografik Bilgi Formu

Aşağıdaki sorulara vereceğiniz cevaplar ve kişisel bilgiler sadece araştırma amacıyla kullanılacak ve kesinlikle gizli tutulacaktır. Formdaki tüm soruları eksiksiz ve doğru olarak cevaplamanız çok önemlidir. Bu çalışmaya olan katkınız ve verdiğiniz cevaplardaki samimiyetinizden dolayı teşekkür ederim.

1) Cinsiyetiniz: ( ) Erkek ( ) Kadın

2) Çocuğu yakınlık durumunuz:

( ) Anne

( ) Baba

( ) Kardeş

( ) Diğer (Lütfen belirtiniz).....

3) Eğitim Düzeyiniz:

( ) Okur-yazar Değil

( ) İlkokul Mezunu

( ) Lise Mezunu

( ) Üniversite Mezunu

4) Mesleğiniz :

.....

5) Sosyo-Ekonomik Düzeyiniz:

( ) Düşük ( ) Orta ( ) Yüksek

6) Duyularınızı ifade etme konusunda kendinizi yeterli görüyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

7) Genel itibariyle kaygılı mısınız?

( ) Evet ( ) Hayır

8) Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı çocuğunuza ne zaman kondu?

( ) 1 yıl önce ( ) 2 yıl önce ( ) 3 yıl önce ( ) 4 yıl ve sonrası

9) Kaç çocuğunuz vardır?

( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ve daha fazla

EK 2: BERKELEY DUYGUSAL DIŞA VURUM ÖLÇEĞİ (BDDÖ)

“Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karŐısına çarpı (X) iŐareti koyunuz.”		Kesinlikle Katılmıyorum	Bazen Katılmıyorum	Kararsızım	Bazen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
1	Olumlu bir duygu yaŐadıđımda insanlar tam olarak ne hissettiğimi rahatlıkla anlayabilir.	1	2	3	4	5	6	7
2	Bazı zamanlar acıklı filmleri izlerken ağlarım.	1	2	3	4	5	6	7
3	İnsanlar sıklıkla hissettiklerimi anlayamaz .	1	2	3	4	5	6	7
4	Birisi bana komik gelen bir fıkra anlattığında kahkahayla gülerim.	1	2	3	4	5	6	7
5	Benim için korkumu gizlemek zordur.	1	2	3	4	5	6	7
6	Mutlu olduğum da duygularım bunu gösterir.	1	2	3	4	5	6	7
7	Bedenim duygusal durumlara güçlü tepkiler verir.	1	2	3	4	5	6	7
8	Öfkemi açığa vurmaktansa gizlemenin daha iyi olduğunu öğrendim.	1	2	3	4	5	6	7
9	Ne kadar gergin veya üzgün olsam da dışarıya rahat görünmeye çalışırım.	1	2	3	4	5	6	7
10	Duygularımı ifade eden birisiyim.	1	2	3	4	5	6	7
11	Güçlü duygularım vardır.	1	2	3	4	5	6	7
12	İstesem de bazı zamanlar duygularımı gizleyemem.	1	2	3	4	5	6	7
13	Olumsuz bir duygu yaŐadıđımda insanlar tam olarak ne hissettiğimi rahatlıkla anlayabilir.	1	2	3	4	5	6	7
14	Ne kadar densesem de ağlamamı durduramadığım zamanlar olmuştur.	1	2	3	4	5	6	7
15	Duygularımı çok yoğun yaŐarım.	1	2	3	4	5	6	7
16	Yüzüm duygularımı yansıtır.	1	2	3	4	5	6	7

EK 3: BECK ANKSİYETE ÖLÇEĞİ (BAE)

Aşağıda insanların kaygılı yada endişeli oldukları zamanlarda yaşadıkları bazı belirtiler verilmiştir. Lütfen her maddeyi dikkatle okuyunuz. Daha sonra, her maddedeki belirtinin bugün dahil son bir haftadır sizi ne kadar rahatsız ettiğini yandaki uygun seçeneği işaretleyerek belirleyiniz. Her maddeyi yanıtlayınız.

	Hiç	Hafif	Orta	Ağır
Bedeninizin Herhangi bir yerinde uyuşma/karıncalanma				
Sıcak / ateş basmaları				
Bacaklarda halsizlik, titreme				
Gevşeyememe				
Çok kötü şeyler olacak korkusu				
Baş dönmesi/sersemlik hissi				
Kalp çarpıntısı				
Dengeyi kaybetme korkusu				
Dehşete kapılma				
Sinirlilik				
Boğuluyormuş gibi olma duygusu				
Ellerde titreme				
Titreklilik				
Kontrolü kaybetme korkusu				
Nefes almada güçlük				
Ölüm korkusu				
Korkuya kapılma				
Midede hazımsızlık/rahatsızlık hissi				
Baygınlık				
Yüz kızarması				
Terleme (sıcağa bağlı olmayan)				

EK 4: ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı: Özlem BÜYÜKÇAKMAK

Doğum Tarihi / Yeri: 09.03.1988/Gönen

Eğitim Bilgileri:

Mezun Olduğu Üniversite: İzmir Ekonomi Üniversitesi

Yabancı Dil (ler) ve Düzeyi:

İngilizce – Orta

İspanyolca- Başlangıç

İş deneyimi: Nisan 2013 ile Nisan 2014 tarihleri arasında İlkevre Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi'nde çalıştım. Nisan 2014'ten beri Mavi iklim Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkez'inde Kurum Müdürü olarak çalışmaktayım. Aynı zamanda Evrim Akademi ve Danışmanlık Merkezi'nde çalışmaktayım. Aynı zamanda Mayıs 2015'ten bu yana Darüşşafaka Süper Çocuklar Anaokulu'nda psikolojik danışmanlık yapmaktayım.